Tallinna Teataja

Toimetus ja talitus
Tallinnas, Suurel turul nr. 16, raekoja ees.
Kirjade adress:
„Tallinna Teataja", Tallinnas.

Toimetaja kõnetunnid: kella 12—1.
Äripäevi kõnetunnid: kella 9—11 ja 4—5.
Kontor awatud kella 8—5 päewal.

Trükitööst, mis alla üle kirjutuspoogna ja tarwitamata jäävad, ajal ei hoita. Suuremad kirjatööd saadetakse ainult siis tagasi, kui selles mark kaasas on. Kirjatöödel peab sackja täielik nimi ja adress all olema.

Üksik nummer maksab 30 penni.

Tellimiste hinnad:
12. nowembrist kuu lõpuni . 3 m. 50 p. 3 m. — p.
1 kuu peale . . . . . 5 „ — „ 4 „ 50 „

Kuulutuste hinnad:
Kuulutuste küljel 50 penni nonpareille rida
Teksti „ 1 mark „ „
Laupäiwiti tahekordne hind.

Nr 68. Laupäewal, 16. nowembril 1918. a. Ilmub igal äripäewal. IX aastakäik.

Ajutise Walitsuse tegewus.

Hoiatus.

Eesti ajutise maawalitsuse korralduse järele on Tallinna linnawalitsusele kohuseks tehtud kõik endise Saksa walitsuse poliitispuude ladud oma hoole alla wõtta.

Selles teadaandes hoiatab linnawalitsuse kütteosakonna juhatus kõiki eraisikuid kui ka asutusi endise Saksa wõimude käest puid ostmast, sest niisugused ostmised saawad tühjaks tunnistatud.

Kütteosakonna juhatus.

Palun kõiki elukutselisi ohwitserisid-eestlasi, kaptenist peale ja wanemad, kes Eesti wäeosades ei teeninud, aga praegu Eestimaal wiibiwad, endid isiklikult minule üles anda, Tallinnas, Wana turg nr. 14.

Sõjaminister, kindral-major:
Larka.

P. S. Palutakse ka teisi Eesti ajalehti seda ära trükkida.

Wõnisteriumi koltusead.

Eksiteadete wastu, mis mõnes lehes ilmunud, teatatakse ametlikult poolt, et Eesti ajutine walitsus praegu järgmistest liikmetest koos seisab: peaministri asetäitja ja kohtuminister J. Poska, siseministri asetäitja J. Kukk, haridusminister P. Põld, wälisminister O. Strandmann, sõjaminister A. Larka, tööstuse- ja kaubanduse-minister N. Köstner, tööminister A. Tulp, teedeminister F. Peterson, põllutöö- ja toitlusminister J. Raamot, ilma portsellita minister J. Tõnisson.

Läbirääkimisi on alustatud, et kohalikkude rahwusliste wähemuste poolt nende rahwusasjade ministrid ametisse saaksid.

Siseministeriumi

asjade walitsejaks on õigusteadlane Nikolai Maim ja tema abiliseks adw. Rein Eliaser määratud.

Eesti wälisõsaatkonna wäljaanded.

Eesti wälisõsaatkonna poolt on wäljamaal seni trükist ilmunud järgmised dokumentide kogud:

1) **Sini-Musta-Valkoinen.** Viron tasavallan julistamista ja Viron itsenäisyyslamppailua koskevia asiakirjoja. **Blau-Schwarz-Weiß.** Eine Sammlung von Dokumenten mit Bezug auf die Proklamierung der Republik Estland und die estnische Selbständigkeitsansprüche. (Sini-Musta-Valge. Dokumentide kogu Eesti wabariigi wäljakuulutamise ja Eesti iseseiswuse nõuete kohta). Helsinki 1918. Jurseta & Levänen O. Y. Kirjapaino.

2) **Dokumente zur Beleuchtung der gegenwärtigen Lage in Estland,** (Dokumendid praeguse seisukorra walgustamiseks Eestimaal). Helsingfors 1918. Buchdruckerei A-Ges. Sana.

3) **Eesti riikliline iseseiswus.** Aktid Eesti rahwa enesemääramise õiguse ja Eesti riikliise iseseiswuse tunnistamisest Inglise, Prantsuse ja Italia walitsuste poolt. Helsingis 1918. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura trükikoda.

4) **Pour l'Esthonie indépendante.** Recueil des documents diplomatiques publiés par la Delégation Esthonienne (Eesti iseseiswuseks. Kogu diplomatilisi dokumenta, awaldatud Eesti delegatsioni poolt), Copenhague 1918. Imprimerie J. H. Schultz.

Sarnane dokumentide kogu Eesti keeles ilmub lähemal ajal Eesti ajutise walitsuse poolt Tallinnas.

Adw. L. Oleff

on Tartu ringkonnakohtu esimeheks nimetatud. Ta on ka wangist wabaks saanud.

Pärnus

ei tahetud asju omawalitsuse asutustele üle anda, kuid pärast seda kui Saksa sõdatide nõukogu ära walsti, on seisukoht muudetud ja 15. sk. astus demokratline linnawolikogu kokku.

Wahejuhtumisse asjus Saksa sõjawäelastega.

Kodanikud!

Nagu A. W. teada saanud, on tunnedad isikud katset teinud äritawate kuulujuttude laialilaotamisega weriseid kokkupõrkeid eestlaste ja Saksa sõjawäegede wahel wälja kutsuda.

Selle wastu wõib Ajutine Walitsus kinnitada, et Tallinna Saksa sõdatite nõukogu korra alalhoidmise huwides oma erapooletu seisukoha Eesti Ajutise Walitsuse, nii ka rahwa wastu selgesti wälja on kuulutanud ja kindlasti seda läbi wiia tahab. Tema mõjul on maa ametiasutuste ja warauste üleandmisega tegelikult alguse tehtud.

Uuemate sõjaristiderahu tingimiste põhjal peawad Saksa wäed Eestimaalt niipea lahkuma, kui liiduriigd seda maa sisemise seisukorra järele otsustades siindsa leiawad olema. See tähtaeg on weel määramata. Ka nõuab weoolude raskuste pärast okkupatsioni wägede äraminek siit teatawat aega. Sellepärast peab E. A. W. oma kohuseks Eesti rahwast igasugustele meeleriutawate prowokatsioniliste kuulujuttude tõekswõimise eest hoiatada ja usub, et üksi eestlane uue demokratlise Saksamaa sõjawäelasele ei hakka seda kibedust kätte maksma, mida nüüd jäädawalt langenud Saksa militarismus siin nii rohkesti on külwanud.

Eesti Ajutine Walitsus.

Maawalitsuse ülewõtmisel.

Rentei rahast 1.050.736 rbl. 83 kop. on, nagu selgub 1.035.075 rbl. 94 kop. Darlehnskassas, talurahwa põllupangal on sealsamas 319.000 rbl., mida üle tõrgutakse andma, sest Saksa walitsuse kaudu olla siinse maa ja linnawalitsusele umbes 4-miljonilise awansi annud, millest tasuks need summad tahetawat hoida. Põllupanga juht leitnant Engel on tshekiraamatuga ära sõitnud, metsapealik Bodungen on kogumi 110.000 marka Darlehnskassast wälja wõtnud ja sellega ära sõitnud.

Senised politseikohtud

kaotatakse ära ja nende asjad lähewad rahukohtute kätte.

Saksa sõdatide küest warauste ostjatele olgu meelde tuletatud, et nende kohta Saksa määrus weel ikka maksma jääb, mille järele sarnaseid ostjaid kuni 5-aastase sunnitööga trahwitakse ja peale selle kraam ära konfiskeeritakse.

Adw. J. Jaakson ja Parts

hakkasid ajutiselt siseministri abide kohusid täitma, kuna siseminister K. Päts ise wangist pole weel tagasi jõudnud.

Paltima uus kindralkomissar

sotsialdemokrat Winnig, kes Saksa riigiwalitsuse poolt Südekuni asemele Baltimaa kindralkomissariks on määratud, jõuab täna, 16. nowembril, erarongiga Tallinna. Sama päewa õhtul sõidab ta Tallinnast jälle ära.

Terwitus Soomest.

Soomest tuli 14. now. järgmine radiotelegramm:

Minister Poska, Tallinnas. Kuna Eesti ajutine walitsus oma tegewust iseseiswa Eesti walitsusena on alganud, saadab Soome walitsus wennasrahwale oma südamlikku terwitusi ja õnnesoowe.

Soome walitsuse nimel:
Swinhufwud.

Selle terwituse peale on järgmine telegrafiline wastus saadetud:

Soome walitsuse eestseisjale Swinhufoudile. Teie terwituse ja õnnesoowi puhul saadab Eesti ajutine walitsus südamlikku tänu ja awaldab lootust, et mõlemad wabanenud wennasrahwad, demokratlisel alusel riikliselt korraldatud, peagi teed leiawad, kudas ehepõlist silda üle lahutawa lahe kindlatele alustele rajada.

Peaministri asetäitja: **Poska.**

Kohalikud.

Kuulujuttude wastu.

Linnas laotatakse kellegi poolt kõikjugu hirmuärratawaid lugusid laiali. Muu seas räägitakse, et eila tooresainete osakonnas, Pagari uul., kokkupõrge olnud Eesti Kaitse Liidu patrulli ja Saksa ohwitseri wahel, mille tagajärjel ohwitser maha lööduud. Eesti Kaitse Liidu juhatus teatab, et kokkupõrget, millest räägitakse, üleüldse olnud ei ole. Wõimalik, et weel kolledamaid jutte laiali laotama hakatakse, sellepärast tuleb niisugused jutte uskudes äärmiselt ettewaatlik olla. E. K. L. juhatus.

Mida takistama peaks.

Eestimaa rannast weetawat wiimasel ajal wäga palju toidukraami mootorpaatidel üle lahe Soome. Tallinnas on Kaitse Liit wäljaweo juba kinni pandud, sellepärast toimetada angeldajad siit kaupa hobustega Kolga randa ja asetada seal paatidele. Waremini takistasid Saksa laewad randades wäljawedu. Wiimasil päewil ei tee need enam wäljawoo takistamisega tegemist. Niiid peaks Kaitse Liit kogu Eestimaa ranna wahwamise enese ülesandeks tegema, muidu wäheneb muidugi wäike toidukraami hulk meil otse hädaohtlikult.

„Estonia" teatr.

Iga teatrisõber teeks endale ülesohut, kui ta täna õhtul Viebigi näidendite-tsüklist „Wõitlus mehe pärast" ei läheks waatama — näitelawa-toodet, mis nii kirjanduslikselt kui ettekandelisselt tõesti küpset ja tähelepanu pakub.

Homme, piihapäewal, korratakse operetti „Ringi ümber armastuse."

Teatri-büroo.

Eesti Kaitse Liidu juhatus

kutsub ülesse Liidu liikmeid rohkem entusiastlikumaid tööle. Ärgu jäägu loiuks ega loodetagu teiste peale, sest töö on määratu palju igale liikmele. Ühtlasi teatab juhatus, et iga korraritkuja ja oma peale wõetud kohuste mitte täitja ja ülekohut tegija liige Liidust wiibmata wõija hidetakse ja selle nimi ajalehes teatatakse, kusjuures suuremate süüdide korral peale selle ka weel kohtu alla antakse. Liidu liige ei tohi joobnult wälja ilmuda. — Igasuguste konfliktide eest Saksa sõjawäelastega tuleb piinlikult kõrwale hoida.

Eesti Kaitse Liidu juhatus.

Jaan Tõnisson, K. Mening, O. Strandmann ja Fr. Kuk
jõudsid täna öösel Soomest Tallinna.

Posti ja telegrafi asjus

ähwardab meil seisak, ei tea kui kauaks. Meie arwates peaks Ajutine Walitsus kõik tegema, mis wõimalik, et mitte formalismi pärast asi pikale ei weniks.

Ka telefon peaks, niipea kui wähegi aparatide pärast wõimalik, korda seatama.

Linnameti liikmed

on ametid oma wahel järgmiselt ära jaganud: Linnapea kohuseid täidab wolikogu otsuse põhjal ajutiselt A. Pallas, statistika büroo, warustusameti ja juridilise komisjoni esimees. Teede-, ehituskomisjon, walgustuse ja weemurehsomise komisjon — insh. Uuesson; majanduskomisjon, pandimaja, tapamaja, sõjawäe korteri komisjon — Pullisaar; koolialitsuse ja terwishoiu komisjon — J. Annusson. Waeste-, seegi-, miilitsa- ja töökaitsekomisjon — Bleimann. Rahaasjadekomisjon — H. Marina. Wiimane on praegu haige.

Liha peab tapamajas läbiwaadatud olema.

Terwishoiu miilitsionär palub meid teatada, et endised sunduslikud määrused turule müüdgile toodawa liha asjus maksawad ja see liha tingimata tapamajas peab olema stembeldatud. Tembeldamata liha müüjad wõetakse wastutusele.

Tallinna Kaarli kogudusе peakoosoleku peale

homme, kell 3 p. l. „Estonia" kontserdisaalis juhime kõigi koguduseliikmete tähelepanemist. Kandidatide walimine teise (õp. Hurti) ja kolkandidatide walimine teise (õp. Hurti) ja kolmanda (uue) pihtiringkonna jaoks. Koguduseliikmed mäletawad wist hästi, kudas suwel tolleagne kogudusе konwent, kes koguduseliikmete soowide peale õpetaja walimise küsimuses ainult põlgliku hirwitas, oma õpetajakandidati (õp. Stokholmi) kogudusele wägisi tahtis peale sundida, mis tal seniajani aga õnneks ameti korda pole läinud.

Seljatoed seesuguseks talitamiseks on Saksa wõimude taganemisega müüd kadunud ja ainult kogudus ise tohib weel otsustada, kes tema õpetajaks peawad saama. Sellepärast kõik healeõigusliised kogudusеliikmed (meesterahwad 30 aastast algades, abielumehed ilma wanadusekitsenduseta) homme kell pool 3 p. l. „Estonia" kontserdisaali koosolekule! Koguduseliige.

Trükiwea ülendus.

Eilases lehes tuleb kirjutuses „Mis sünnib Saksamaal" eelwiimases kõrpes, eelwiimases reas „wale tee" asemel waba tee lugeda.

Palun linnawolinikka

16. sk. kell 6 p. l. raekotta erakorralisele koosolekule ilmuda.

Tallinnas, 16. now. 1918.

Linnawolikogu esimees
N. Köstner.

Koosolek.

Petrogradi Eesti Üliõpilaste Seltsi Tallinna osakonna peakoosolek on pühap., 17. now. s. a. kell 4 p. l. Söörensi uul. 4, k. 3. Palun kõiki seltsiliikmeid ja wilistlasi lahkesti koosolekule tulla.

Osakonna esimees P. Abramson.

Sõjawäelased eriteadlased.

Eesti Kaitse Liidu Tallinna kindluse piirkonna rannakaitse tarwitab kõiksugu eriteadlasi — suurtükiwäe ohwitserid, suurtükiwäe tehnikerisid, elektro-, ehituse- raudtee-, telegrafi-, telefoni- jne. tehnikerisid, ohwitserisid ja sõdatid.

Üles anda Narwa maanteel nr. 44.

Tallinna Eesti muusikat ehend. Seltsi

juhatus annab teada, et Seltsi laulukoorihariutused jälle algawad. Esimene harjutus peetakse kesknäd. 20. sk. kell 7 õht. Seltsi ruumides, Kentmanni uul. nr. 6. Kõiki endiseid lauljaid palutakse ilmuda. Koorijuht ts. K. Leinus kutsub seega ka oma end. lauljaid üles kaastööle. Juhatus.

Parun Dellingshausenil,

Eestimaa mõisnikkude peamehe, käest on allkiri wõetud, et ta ilma Ajutise Walitsuse lubata Tallinnast ei lahkuks.

Kõiki Tallinnas wiibiwaid Eesti üliõpilasi

palub Tallinna Eesti Üliõpilaste Politiilise Ringi juhatus ilmuda koosolekule, mis peetakse 17. sk. kell 10 hom. Warustuswalitsuse ruumides, Wismari uul. nr 7.

esimees Par. Pilar v. Pilchau on, nagu kuuleme, teiste parunite saatel Riiast laewaga Stockholmi sõitnud. Et parunid hulgana sinna kokku kogunwad, siis wõib arwata, et nad seal muu seas ka jälle oma „Landtagi" pidama hakkawad, ja niiid Rootsi kuningale oma „tuntalamlisi" tundeid awaldawad. Sest neil peab ometi olema üks kuningas, kelle ees põlwitada.

TEADAANNE.

Kuni Eesti postmarkide walmistamiseni, mis lähematel päewadel sünnib, palutakse postisaadetusi mitte postikastidesse lasta, waid postkontoris ametnikkude kätte ära anda. Esialgul wõiwad ainult liht- ja kinnitatud saadetused ja ainult Läänemeremaade piiridesse wastu wõetud saada.

16. XI. 18. *H. Rikkand.*

Üle 200 taluostja

on ennast „Baltika" kontori üles andnud, kes soowiwad kõrgete hindade eest igas rahas puhtalt wäljamakstes kodumaalt maad osta.

„Baltika" Tallinnas, Pikal uul. nr. 5,

meie käest saab iga talu ehk maja müüja kõige paremat hinda, sest et „Baltika" kontor Baltimaal ainuke sellesarnane kontor on, kellel kõigis linnades ja kreisilinnades osakonnad on. 99

Rewolutsionikäik Saksamaal.

Saksa sotsialistlise walitsuse programm.

Berlin, 12. now. Rahwa woliniikkude nõukogu awaldab järgmise üleskutse:

Saksa rahwale!

Rewolutsioniist esile tõusnud walitsus, kelle politiline juhatus puhassotsialistline on, seab endale ülesandeks, sotsialistlist programmi teoks teha. Ta annab juba praegu seadusesõulisena järgmist teada:

1) Piiramiseseisukord lõpetatakse ära.

2) Ühisuse- ja koosolekuwabadus ei käi mingi kitsenduse alla, ka ametnikkude ja riigitööliste suhtes.

3) Tsensuri ei ole. Teatritsensuur kaotatakse ära.

4) Arwamisteawaldus sõnas ja kirjas on waba.

5) Usuwabadus. Keegi ei tohi usulisele tegewusele sundida.

6) Kõigi politiliste kuridegude kohta kuulutakse armuandmine.

7. Isamaaliku abiteenistuse seadus kaotatakse ära.

8) Maakorraldused tunnistatakse makswusetaks, niisama ka erakorralised seadused maatööliste wastu.

9) Sõjaajal ärakaotatud tööliste kaitsemäärused pandakse sellega jälle maksma.

Edaspidised sotsialpolitilised määrused awaldatakse lähemal ajal. Kõige hiljem 1. jaanuaril 1919 astub kahekstunniline tööpäew jõusse. Walitsus saab kõik tegema, et tööpuudust ei tuleks. Tööta tööliste toetamiseks on määrus wälja töötatud. See jagab koormad riigi, osariigi ja kogukonna peale.

Haiguse wastu kinnitamise alal laiendatakse kinnitusekohustus üle praeguse piiri (2500 marka). Korteripuuduse wastu otsitakse abinõusid.

Korraliku rahwatoitmise kindlustamiseks tehtakse tööd.

Walitsus tahab korraldatud saadustewalmistamist tarwilikul kõrgusel hoida, omandust eraisikute kallalekippumiste wastu kaitseda ja isikuwabadust ning julgeolekut kindlustada.

Kõik walimised awalikkudesse asutustesse tulewad kohe ühesuguse, salajase, otsekohese ja üleüldise walimiseõiguse järele wahekordse walimisesüstemi põhjal läbi wiia; walimiseõigus on kõigil, kes wähemalt 20 aastat wanad on.

Ka asutawa kogu kohta, mille üle lähemad määrused weel järgnewad, maksab see walimiseõigus.

Berlin, 12. now. 1818.

Ebert.
Haase.
Scheidemann.
Landsberg.
Dittmann.
Barth.

Uus kord Saksa sõjawäes.

Uus Saksa walitsus on sõjawäele teatanud, et demobiliseerimine korraldatud plaani järele läheb ja nälg ja häda tuleksid, kui sõjawäejaod ise omapead tagasitulema hakkaksid. Ühes antakse ka sõjawäele teada, et uus kord sõjawäes maksma hakkab. Ohwitserid jääwad ülemateks, aga wahekord ohwitseride ja soldatite wahel peab wastastikuse usalduse peal seisma. Sõjawäelik kord peab sõjawäes alal seisma. Soldatite nõukogud saawad õiguse rawitsemise, puhkuselelaskmise ja trahwimise asjas nõu anda. Nende nõukogude ülem kohus on aga korda jalal hoida. Toit on ohwitseridel, ametnikkudel ja soldatitel ühesugune. Palgalisa antakse ühepalju. Sõjariista wõib oma rahwa liikmete wastu ainult hädakaitseks ja rüüstamise takistuseks tarwitada. Merewäes on niisamasugune kord maksma pandud. Ülematele jääwad nende sõjariistad ja aumärgid kätte.

Tööl. ja sold. nõukogu täidesaatew komitee.

12. now. waliti Berlinis tööliste ja soldatite nõukogu täidesaatew komitee. See seisab 28 liikmest koos. Neist on 14 soldatit ja 14 töölist. Sotsialistlistlisel parteil ja iseseiswatel sotsialistidel on kummagil 7 esitajat. Soldatid on walimistel mõõdukat sihti pidanud ja Spartakuse rühmale (kommunistidele) seletanud, et kui kokkuleppimist ei tule, siis nemad ütsi asju ajawad. Arwatakse, et Spartakuse rühm ja iseseiswad sotsialistid sellepärast wõimu oma kätte tiskuda ei suuda, ehk selleks küll ettewalmistusi oli tehtud.

Surmanuhtlus toidunainetega angeldajatele.

Stuttgarti tööliste ja soldatite nõukogu on otsustanud, et neid surmanuhtlusele, kes toidunaineid selleks warjawad, et liigkasu saada.

Berlini börse kinni.

Berlini börsel tehti 13. now. otsuseks, et börse koosolekuid ei peeta. Millal börse awatakse, antakse edaspidi teada.

Poolakad tungiwad Ülem-Silesiasse.

„Hamb. Fremdbl." kuuleb, et Poola rewolutsionärid ja ka korraldamata salgad Ülem-Silesiasse ja Pooseni tungiwad. Erarahwas on hirmu täis ja hakkab põgenemisele ette walmistama wõi ongi juba põgenenud.

Talurahwa nõukogude asutamine.

Uus Saksa walitsus kutsub kõiki maaelanikkude kihtisid, ilma parteiliste wahedeta, et nad wabatahtliselt talurahwa nõukogud asutaksid, mis rahwa toitmise ja rahu ja korra alalhoidmise eest muret kannaksid.

Berlini kohtutes.

Politiilisest pöördest hoolimata peetakse Berlinis kriminalasjus kohtupidamist edasi. Mõnes kohtus ei olnud kohtualused ja tunnistajad ilmunud ja sellepärast seisis asjaarutamine. Otsusi ei tehta enam „Kuninga nimel" waid ajutise walitsuse nimel.

Raudteelaste kestel.

Üleüldine raudteelaste streik teatab riigiwalitsusele, et Saksa raudteelaste ühisuse liikmed paljudes raudtee töökodades hirmuwalitsust maksma panewat, ehk küll mõlemate ühisuste wahel kokkuleppimise üle läbirääkimisi peetakse. Üleüldine raudteelaste streik ähwardab sellepärast, et tema üle 100.000 liiget isiklikku julgeoleku pärast töölt ära kutsub, kui ruttu abi ei anta. Näidatakse ka selle peale, mis see Saksamaa raudteedel tähendaks, kui nii palju töölisi ametist lahkuks.

Teadaandmine.

Linna warustuswalitsus teatab sellega, et 18. nowembrist alates saab aine kartulikaarti kupong nr. 1 peale 15 naela kartulid jagatud nowembrikuus wäljaantud kartulitele lisaks. Kauplused wõiwad kartulite-orderite järele wiibimata ilmuda.

Linnawarustuswalitsus.
N. Kullerkupp,
F. Preis.

Mitmesugused teated.

Liitlaste laewastiku

oodatakse täna Baltiski alla.

2 Soome miinipaati

on eila õhtul Tallinna sadamasse sisse sõitnud.

Waimutöölisste nõukogu.

Peale tööliste ja soldatite nõukogu on Saksa riigipäewa hoonesse ka üks waimlise töö tegijate nõukogu asunud. Nõukogu tahab sotsialistlise wabariigi alusel kultur-politiiliste aadete heaks tööle asuda.

Sõjaline tegewus lõpenud.

Nagu lääne wäerinnal wõitlewate wägede juhatused teatawad, on sõjaline tegewus terwel wäerinnal 12. nowembril lõuna ajal seisma pandud.

Nii hästi Amerikas kui Inglismaal on nekrutite wõtmine ära lõpetatud.

Italia sõjawäes rahutused.

Soome lehed teatawad, et ka Italia sõjawäes rahutused olewat alganud. Soldatid seletawat, et rahu olewat tehtud ja niiid wõimad koju minna.

Soome kuninga küsimus.

Nagu „Uusi Suometar" teatab, on prints Friedrich Karl Soome saatkonnale, kes talle kuninga krooni pakkumas käis, niisuguse wastuse andnud, et lõpulik otsustamine tuleb edasi lükata.

Demokratisatsion Saksa kõrge wäerinnal

olewat korratu. Soldatid hakanud omawolilisselt koju minema; ohwitseride käsud jääwat täitmata. Haagist kuulnud teate järele on Liège'i Saksa garnisonis rahutused alganud.

Uuestsündimine.

Maailma riigid on uuestsündimisel. Neljaaastane sõda on rahwad niikaugele wiinud, et nad senise korra põhjalikule ümberloomisele asuwad. Näis, nagu oleks enne sõda rahwad enamwähem rahulikus ja hooletus ülskõiksuses wiibinud. Kõik muendused ei olnud muud kui paikamine ja läksid wäga pikkamisi. Ja kui ka paljudes riikides politiline kord otse wõimatu tagurline oli, kui ka ühiselulise õgluse algtõmmisedki puudusid, — kannatas seda rahwas ometi tuimalt, ainult harwa kõwemat nurinat kuulda lastes. Ei raatsitud midagi otsustawaks wõitluseks kaalu peale panna, lepiti nendegi wõimalustega, mis olid.

Nelja ja poole aastane werewalamine ja sõjaga kaasas käiwad koledad kannatused on kõik rahwad äratanud. Waimustuses mindi sõtta, aga patriotiline tõmbumistshoog, mis suurrahwaste juures kunstlikult üleliigseks kaswatatud, kustus pikkamisi wõitluswäljal raskustes ja koledustes, kustus isegi wägede seljataga, kodusolejates, kes nälgima pidid.

Kellel „waimustus“ ei kustunud, olid imperialistlised walitsused ja neid toetajad ringkonnad, kellele sõjatööstus wõi sõjaäri suurt kasu andsid wõi kellele kaubaturgude laiendamine ja ruudewõitmine tulewikus puhastkasu anda tõotas.

Soldatid sõjawäljal ja töötawad rahurahulgad kodus hakkasid sellest puhtalasu peal põhjenewast isemaalisusest pikkamisi ikka selgemini aru saama. Ühtlasi tuli awaliseks, et sõja ajaraskused palju kergemad kannatada olesid, kui diglasem ühiskonline kord walitseks.

Waenlast ei hakatud enam ainult kaewikute ja traataedade taga nägema, waid ka oma kodus, enese kõrwal.

Sõja algajaid ei nähtud enam ainult waenlase leeris, waid seljataga, oma kodus. „Waimustust“ ärataja potriotides leiti kõige egoistlisemat leadi ainakasupüüet. Et nüüd oldi kord elu ja surma peal wäljas, et kannatused tuimuse olid peletanud, siis algas wõitlus weel enne wälimise waenlasega arwe õiendamist ka sisemise waenlasega.

Wenemaal läks asi nii kaugele, et wälisrõõse waenlase peale kõega löödi (mis aga waenlast ei kohustanud nõndasamati tegema) ja kõik jõud sisemise wastu pöördi, wälisrõõsilt frondilt püssid ja suurtükid sisemise waenlase wastu toodi. Et „enneaegne“ ja „oma ette“ wälisrõõse sõja lõpetamine häid tagajärgi anda ei wõinud, seda wõis ette näha.

Saksamaa jäi wälisrõõsel frondil wiimase wõimaluseni kindlaks, aga sealgi ei kõrsinud rahwas sõjariistade rahu allakirjutamist ära oodata, et siis alles sisemisel wäerinnal otsustaw tormijooks ette wõtta.

Et sarnased asjad teistes riikides koduwad, selles ei ole küll palju kahtlust; juba tulewadki teated mitmest riigist, et seal ka politilised ja ühiskonlised maa-alused tõuked käiwad ja suurt maawärisemist ette kuulutawad.

Et sõda niüüd tegelikult lõpetatuks wõib pidada, siis wõib eeldada, et weis sarnased protsessid wähema waluga peaksid sündima. Waewalt jääb aga ükski riik suurtest muutustest puutumataks. Kõigis on enam-wähem ühefuguine ühiskonline kord, kõigis on pika sõja ajal sihtud selle korra puuduste peale lahti läinud, kõik on kannatuste läbi küllalt erksaks saanud, et mitte senist korda niisuguseks pidada, millest paremat ei maksa tahtagi.

Mis peab niüüd sellest kõigest arwama?

Kas tähendab see maailma otsa ja wiimsepäewa lähenemist?

Kahtlemata tehtakse uute riikliste ja ühiskonna-wormide äkilisel ja kärsitul loomisel, nagu see praegusel ajajärgul sünnib, palju eksimusi ja wäärwõtteid. Ja mõni rahwas, kel annet enam wana lõhkumiseks kui uue ehitamiseks, peab kaua aega wana waremetel nälgima ja kiilmetama, enne kui enesele mingisugise peawarju jõuab muretseda, olgu wõi teiste abil. Nii näib latgu nimelt Wenemaal olewat. Aga see ei lohuta teisi rahwaid nähtawasti tapasi uue korra loomise katset tegemast. Wist õpitud nad eelmise katse puudusi ja wäärnähtusi, ei purusta nii hoolimatalt ega ettewaatamatalt, wõtkuad wanast kõik kõlbulika materjali uue jaoks, rajawad kindla aluse ja ehitawad ettewaatlikult.

Et kõigi nende katsete tagajärg õiglasem ühiskonna kord saab olema, selles ei wõiks küll kõigi kahelda. Et wana kord, nagu see enne sõda oli, weel kord tagasi tuleks, seda wõib ainult see uskuda, kes ühiskondlisi edenemisseadusi eitab wõi oma seisukorra eesõigusi nii kirgliselt tagasi ihaldab, et see temu waimlist nägemist pimestab. Maailma uuestsündimine on alganud ja iga rahwas ning rahwaklass on kohustatud kaasa aitama, et selle juures kannatusi wõimalikult wähe oleks, et selle läbi kõtteseadud wõidud kannatused üles kaalukssid.

Ed. H.

Lühikese nägemisega politika.

Kui imelikult meil weel kuni wiimaste päewadeni endised maawalitsejad nagu pimedusega löödult neid ümbritsewat korda tähele ei taha wõi ei jaksa panna, näitawad halekuulsa Riia nõukogu tööd, mis neil päewil lõpukorrale jõudsid. Seal arutatakse pikalt ja laialt Balti kolmikriigi (Eesti-, Liiwi- ja Kuramaa) loomisest, lubatakse wastu wõtta nõukogusse nende parteide liikmeid, kes soowiwad kaasa töötada, hoitawad neile seal kohad walmis ja lahti jne. Räägitakse seal juures muidugi ka maad ähwardawast hädaohust, millest all nähtawasti hädaohtu ida poolt mõeldakse, kuid sellegipärast ei taheta, ei awaldata sõnagagi soowi ega tehta liigutusiki selleks et kohalikkude elanikkude enamusega ühte sulada proowidagi.

Ise küsimus on muidugi, kas see ühtesulamine weel wõimalik ongi, kas ei ole mõlema poole wahel wiimased sillad juba ära põletatud, kuid kedagi ei paneks imestama, kui weel wiimaselgi pilgul proowi oleks tehtud. Tehtakse otsusid, asutatakse riikisid, ühendatakse neid, kõik nagu see nende teha oleks, nagu oleks ikka meil weel see endine parunite Jumala maake, kus kahe wägewa keisri kaitse all teha wõis, mis aga süda soowis. Ja rahwa osa lastakse selle juures, nagu see ikka enne oli, paari äraostetud pärismaalast mängida, kellel isaks kirikuõpetaja ehk kellel kadaka tundemärgiks kahekordne nimi ja degenereerimise märk otsa ees.

Meil ei ole põhjust kahetseda, et see kõik suunust raba on läinud, küll aga peame tarwiliseks sarnast iseäralist ühis- ja hingeelulist nähtust siin iseäranis alla kriipsutada, et weel kord toonitada, kudas ka kandwatel kihtidel ja klassidel aru wiimati kaob, kui nad ainult ja ikka oma kasu silmas peawad.

Uhke Balti rüütel, kes arwas, et tema sarnast terwes ilmas ei leidu (osalt oli see ka päris tõsi), kes kui loodud oli walitsemiseks ja kes ka tõepoolest kaua, aastasajad oli walitsenud, ei suutnud aru saada, et uus aeg ühekülgsust riiklise elu alal ei kannata, et siin ainult walitsejaid lahus walitsetawatega enam elujõulisteks pidada ei wõi. Tema elas kõrgel pilwedes, nägi oma kuninglikku elukutset ainult selles, et ta kroonikandjate õuedel hiilgas ja ei märganud, et taha praegugi ehk ei suuda enam märgata seda, et tema all ja ümber aastasadade jooksul olewused üles on kaswanud, kes ennast tema wäärilisteks tahawad pidada, kes arwawad, et igaühe soones osakene walitseja werd, igaühe hinges osakene walitseja hingest ja walitseja tahtmisest elab. Demokratia kui rahwa wõimu teostamine on meie aja hüüdsõnaks saanud, selle hüüdsõna kärgatusel kukkus läinud aastal ümber Nikolai wiimase troon, kukuwad raginal põrmusse keisrite ja wäiksemate würstikeste kullatud istmed praegusel pilgul Kesk-Europa mannermaal. Selle kahe lagunewa ilma idapoolse ja Kesk-Europa wahel seisab siis nüüd weel Balti mereranna siluke ja siin koperdatakse ja meisterdatakse weel uue hertsogitooli ehitamise kallal ja tuhnitakse ajaloo pahna, et mõnda pärli hertsogi krooni ehteks üles leida. Neile on krooni tarwis, ja nad teewad seda, kuigi see teistele sugugi korda ei lähe.

Kui hale traagiline nähtus ja kui wärske hoiatus ühtlasi meie noorele Eesti riigile. Kui ajakohaselt ei näita siin jälle aastasadade tarkus, et riiki ühe klassi ehk kihi peale rajada ja üles ehitada ei saa, et meie kodumaa ülesehitamisel ja edasiarenemisel kõik elujõulised ja töökad klassid üleüldsuse huwide sihtides koos peawad sammuma. Selleks tööle!

A. B.

Wallakirjutajate wõrgutamisest.

Wallakirjutajate ehk läinud aasta nimega wallasekretäride seisukoht tehti okkupatsioniwõimude poolt mitmetpidi wäljakannatamataks ja ainult raske aeg ja ainelise jõu puudus pidas paljud nendest koha peal kinni. Meie ei puuduta siin niisugusid osalt halenaljakaid õpetusi ametieestseisjate poolt (neid saadeti ringkirjadena laiali), et sissetulewaid ametikirju tuleb sissetulemise järjekorras iseäralisesse raamatusse kirjutada. Ei taha ka nende kirjutajate hingeelu kujutama hakata, kes ametlist, Saksa keelt ei oskanud ja selle tõttu alati oma koha pärast wärisema pidid. Suurema surwe ja katsumise alla pandi nad sellega, et neilt iseäralist allkirja nõuti, mis nende riiklise ja seltskondlise seisukorraga sugugi kokku ei käinud ja mida toore sõjalise jõu peale toetades neilt wälja pressiti.

Meie toome siin sõnasõnalise teksti allkirjast, mis wallakirjutajatelt nõuti: „Sellega teatan mina, et ma walmis olen wallakirjutaja ametit wastu wõtma ja ennast kohustan:

a) kõike mulle antud käskusid korralikult ja punktipealselt täitma;

b) kõike jätma, mis wõiks kas Saksa walitsemisele kahju tuua, ehk temaseisukorda ähwardada;

c) igasuguse wahekorda Wene ja teiste walitsustega lõpetama;

d) kõike tegema, mis ma iganes wõin, et minuga kokkupuutuwaid rahwahulke rahu ning korra alalhoidmisele ja sõnakuulmiscle sõjaliste ning kodanliste ametiasutuste wastu kutsuda;

e) Saksa ametiasutustele tõetruult teateid andma kõigi minule ettepandud küsimiste peale;

f) oma ametiasju täielikus saladuses hoidma:

g) erapooletu ja õiglane olema.“

Siin on, nagu igaüks näeb, kõiksugu ilusad ametikohustused, nagu punktipealsus, erapooletus, õiglus, kõige ligemalt ja peenemalt Saksa riigiustawuse nõudmisega läbi põimitud, ja juba kõige primitiiwsem õiglusetunne oleks pidanud wõimumehi keelama — üksiku eraisiku käest sarnaseid allkirju wälja pressimast. Aga neid wõeti, nõuti, seati tähtaegki üles, millal neid tuli ära anda, ja meie wõime juba selle üksiku nähtuse põhjal teatawaid järeldusi teha, kuidas tuleb hinnata neid alalisi toonitusi oma õiglusest ja ausatest abinõudest, milledest okkupatsionirahwa ajakirjandus ja sõjaaegne kirjandus kubiseb.

Aadupoeg.

Wallaliikmete äralubamistest:

Saksa wõimud wõtsid jälle tarwitusele ja seadsid moodi endise aja äralubamised wallaliikmete seast. On seadused olemas, — Wene aegsed muidugi, — mis waldadele luba annawad kõlbmata ja kahjulikka liikmeid walitsuse kätte ära anda, kes nad siis wallapiiridest eemale toimetas (endisel ajal nekrutiks ehk jälle Siberisse). Niisugusid äralubamisi toimetati wallatäiskogu koosolekutel, kus siis äralubamise otsus, kui ta maksew pidi olema, ²/₃ wallaliikmete enamuse poolt wastu pidi saama wõetud (²/₃ kõigist healeõiguslistest wallaliikmetest). Omal ajal, nii palju kui mäletan, peeti neist seadusemäärustest kõwasti kinni.

Okupatsioniwõimu ametnikud — n. n. ametieestseisjad seletasid aga tihti peale, et sugugi tähtis pole, kui palju wallaliikmeid niisugusele täiskogu koosolekule kokku tuleb; samuti ei olla ka tähtis, et äralubamise poolt ²/₃ koosolijatestki healetaksid. Ja nii pandi siis äralubamise koosolekuid toime, kus tarwilist hulka wallaelanikka koos ei olnud ja kus waewalt pool koosolijatest ehk wiiendik kõigist healeõiguslistest wallaliikmetest äralubamise poolt healetas. Näituseks wõime Keila walla tuua, kus 7. oktobril s. a. 379 healeõiguslise liikme hulgast kõigest 84 koos oli ja nendegi seast ainult 53 (wallaliikme Siibergi äralubamises) ehk ka 50 (wallaliikme Lillebromi) äralubamise poolt healetas. Kuulu järele on niisugusid otsust ka mujal pool samasuguste seaduserikkumistega tehtud.

Pärast sarnaste otsuste tegemist wõeti äralubatud isikud kinni ja toimetati wangilaagrisse. Ujutise Walitsuse kohus on siin seaduslikkust jalule seadida ja wangidele wabadus tagasi anda, kus nad weel kinni on.

—rt.

Demokratia.

Sõna „demokratia“ on Greeka keelest juurest tuletatud ja tähendab täpipealses tõlkes „rahwawalitsust“.

Ajajooksul hakati seda sõna igasuguste politikaliste ühiskondade ja riikide kohta tarwitama, mille walitsemisest laialdased rahwahulgad otsekohe ehk walitud saadikute kaudu osa wõtawad,

Praeguste — wõi seniste — riikide pinnalise suuruse tõttu on rahwa otsekohene osawõte riigiwalitsemisest wõimatu; särast korda leidub ainult üksikutes, kõige wäiksema rahwaarwuga Schweitsi kantonides. Sealgi tulewad kogu kantoni elanikud ainult õige harwa kokku, et wastutawaid ametnikka walida wõi uusi seadusi kinnitada.

Üleüldiselt aga maksab kogu ilma demokratlistes riikides kord, et rahwas riigiwalitsemisest oma e s i t a j a t e kaudu osa wõtab.

Et aga mõnesugustel juhtumistel ka rahwaesituse otsusi küllalt mõjuwõimsaks ei arwata pidada wõiwat, siis on iseäralistel, kogu rahwa elusse põhjapanewat pööret toowatel juhtumistel n. n. rahwahääletust ehk r e f e r e n d u m i tarwitama hakatud, mis selles seisab, et kõigile täisealistele rahwa-liikmetele oma arwamise awaldamine wõimalikuks tehtakse.

Need demokratiad, milledest w a n a a j a l u g u jutustab, ei ole õiguse pärast kaugeltki päris demokratiad. Wana aja demokratlistes riikides oli heale- ning walitsemise-õigus ainult wäiksearwulisel kõrgemal kihil; täieõiguslise kodanikkudekihi kõrwal aga elutsesid healeõiguseta proletarlased wõi täielised orjad, kelledel mingisuguseid politilisi ega kodaniku-õigusi ei olnud.

Ka k e s k a e g s e d demokratiad (näituseks Italia wabariigid) olid ainult wälise kuju poolest demokratiad, mitte aga oluliselt ega seesmiselt. Tegelikult koondus neis wõim ühe wõi üksikute rikkamate wõi kõrgemast soost perekondade kätesse, kuna teisest küljest nendeski demokratiates suur hulk täitsa ehk osalt õigusteta kodanikka leidus.

Riihästi wanaaegsed kui ka keskaegsed „demokratiad“ olid pinna poolest kitsapiirilised, sagedasti ei ulatanud nad teatud linna piirideest kaugemale. Alles uuemal ajal said ühes laialdaste riikide tekkimisega ka laialdasemad demokratlist laadi kandwad ühiskonnad wõimalikuks.

Politilise korra demokratlikkuse tähtsamaks tundemärgiks loeti kuni wiimaste aegadeni kõigi täisealiste meessoost kodanikkude õigust, rahwasaadikute walimistel kaasa healetada. Naised ei ole healeõigust tänapäewani weel kaugeltki mitte igalpool omandanud, kuigi ajajooksul enam kusagil naiste healeõiguse wastu lausa wälja astuda ei juleta.

Teiseks demokratlise riigikorra tähtsamaks tundemärgiks peetakse täidesaatwa wõimuga warustatud isikute w a s t u t a w u s t saadikutekogu ees. Niisugune kord walitseb kõigis parlamentlistes riikides. Nimelisel riigipeal — olgu see siis kuningas (Inglismaal, Belgias, Norramaal), kuberner (Australias, Kanadas, Uuel-Meremaal) ehk president (Prantsusmaal) — ei ole niisugustes riikides mingit tegelikku wõimu, waid ainult ministritel, kes saadikutekogu ees wastutawad on.

On aga ka teistsuguseid demokratlise korra wõimalusi. Schweitsi konföderatsion ja P.-Ameerika Ühisriigid esitawad teistsugust demokratlist korraldust; teineteisest oluliselt lahku minnes erinewad nad põhjalikult kõigist muist parlamentlise korraga riikidest.

Nagu teada, tekkis parlamentline kord I n g l i s m a a l, lagunes sealt Inglise asumaile ning sai lõpuks kõigi edumeelsemate Europa riikide omaks.

Demokratia wastandiks ei saa järjelikult mitte ühe isiku walitsust (monarhiat) pidada, waid ainuwalitsust, s. t. niisugust, kus kogu t e g e l i k wõim üheainukese isiku käes. Praegust Inglismaad, olgugi see kuningriik, wõib täie õigusega demokratliseks riigiks nimetada; mitut Inglise asumaad aga tuli tänini, selle peale waatamata, et nad nimepidi Inglise kuninga wõimu alla käisid, tegelikult kõige demokratlisemaks ilma riikide sees pidada.

Inglismaal awaldawad rahwa soowid ja tahtmised rahwaesituse kaudu seadusandlisel

Wilhelm II.

Nikolai II. järele ka Wilhelm II.! Ja ühes Wilhelm II pikk saatkond üksikute Saksa osariikide kuningaid, würste ning hertsoge! „Tosinate kaupa weerewad kroonid uulitsale . . .“

Wilhelm Suurena tahtis Wilhelm II ajaloos edasi elada; Wilhelm Wiimasena pdi ta ajaloo-näitelawalt lahkuma. Aga kuigi ta Suure nime ei osanud ega suutnud ära teenida, käis tema nimi ometi kõigi ilma-kuningate ja keisrite nimedest sagedamini suust suhu. Wilhelm II üle on terwe kirjandus tekkinud; Wilhelm II. kõned, mõtteawaldused, kirjad ning anekdotid tema elust täidawad pakse köiteid . . .

Friedrich III järeltulijana astus 27. jaanuaril 1895. a. sündinud Wilhelm II ligi kolmekümne aastasena 15. juunil 1888. a. Preisi kuningriigi ja ühendatud Saksa keisririigi troonile. Oma walitsuse algusest lõpuni sundis ta endast oma iseloomuliste ja politiliste aadete ning püüete tõttu niihästi siseriigis kui ka wäljamaal ikka jälle kõnelema, politika-ilmas enam kui ükskord ärewust tekitades.

Endise keisri ilmawaate aluseks oli kõige pealt kindel usk Hohenzollernite maja wooruste, erakordsete annete ja jumaliku kutse sisse. Perekonna traditsionid olid temasse sügawa esiwanemate jumaldamise istutanud; jumaldamise esemaks oli iseäranis Wilhelm I, keda Wilhelm II heameelega Suureks nimetas.

Kogu inimkonna ajaloo, iseäranis aga Saksamaa ajaloo peale waatas Wilhelm oma kitsa esiwanemate jumalduse seisukohalt; ajalugu oli tema arwates keisrite ja kuningate — üksikute „suurte“ isikute tehtud. Walitsejate abiliste ning käsilastena wõisid üksikud mõjumehed teatud osa mängida; kuid kõige wäljapaistwamaidki nende seast nimetas Wilhelm upsakalt walitsejate „tööriistadeks.“

Ka riigiõiguse peale waatas Wilhelm ainuwalitseja silmaga. Rahwa kohus oli tema arwates — sõnakuulmine ja piiramata aukartlik riigipea „püha“ isiku ees. Alatasa leidis see arwamine wäljendust keisri kõnedes, ükskõik kas ta wandele toodud soldatite wõi maa koorekihi — aadeli soost „riigitugede“ ees kõneles.

Wilhelmi äraiganenud arwamised ja põhjusmõtted ei mahtunud muidugi uuema aja ilmawaate ja konstitutsionilise riigikorra raamidesse. Wilhelm katsus seda wastolu kristlikkude aadete kaudu pehmendada; riigipea oli tema arwates Jumala maapealne asemik, kelle sõna kuulates rahwas Jumalast ettekirjutatud kohuseid ning ajaloolisi ülesandeid täitis.

Keisri wõim oli Wilhelmi sõnade järele raskete kohuste rida, igaweste pingutuste hulk, täis ränka wastutust Looja ees. Nende kohuste koormat ei wõinud kergendada ega walitsejat nendest wabastada üksi inimene, ükski minister, mingisugune rahwaesitus, isegi rahwas mitte. Säraste romantiliste waadetega ja meeleoludega, weel wähem aga nende tujuka awalduswiisiga ei wõinud Bismarcki realpolitika muidugi mitte kokku leppida. Oma lähedat langemist ette nähes tähendas „raudne kantsler“ wäga õieti, Wilhelm tundwat endas jõudude üliküllust ja tahtwat sellepärast iseenese kantsler olla.

Tõepoolest ei olnud Bismarcki järeljad kantslerid ja ministrid muud kui keisri isiku sõnakuulelikud warjud. Igasuguse wastutuseta awaldusid keisri tahtmised kõige mitmekesisemat kuju wõttes. 1890. a. ütles Wilhelm ühes kõnes: „Kes minule abiks tahab olla, see on mulle armas, aga kellele peaks meelde tulema minu wastu töötada, selle purustan ma ära.“ Järgmisel aastal hüüab ta: „Brandenburi rahwas, sinu markgraf kutsub sind; käi tema järele, kuhu tema sind ka ei wiiks.“

Keisri piiramata omawoli awaldused ulatasid Saksamaa politika wähemate peensusteni ja weel kaugemalegi; usu, teadmise, kunsti ja kirjanduse alale. Bismarcki raudse korra alt wabanedes sattus Saksa rahwas ainuwalitseja isikliste tahtmiste awalduste rõhumise alla; seda rõhumist ei tundnud mitte ainult wabameelsed ja demokratlised kihid, waid isegi need mis riigipea isikut kõige ennastsalgawamalt jumaldasid.

Ühes rahulolematuse kaswamisega arenes keisri jumaldamise pinnal hulkade orjaalandus, igasugused telgitagused mõjuawaldused ning jaht paremate kohtade järele, iha riigipea hiilgusest kaudseltki osa saada. Kõige suurema riiklise tähtsusega tokumendid kandsid sagedasti mõnes junkrute pesas sepitsetud salanõupidamiste jälgesid wõi kajastasid suurkapitalistide ja wabrikantide soowisid.

Hohenzollernite sugukonna kohta käiwate muinaslugude ning wagajuttude arw kaswas alatasa, leidis teed ajaloo õperaamatutesse ning sai koolides tähtsamaks tuupimise aineks. Wastukaaluks sellele orjameelsusele kaswas „keisri isikuteotamise“ protsesside arw alatasa. Mida kaugemale keiser oma isiklise mõjuwõimuga püüdis mõju awaldada, seda sagedamaks muutusid kahtlused tema arwamiste autoriteetlikkuse juures, seda terawamaks muutus arwustus, kohtute wahelesegamisest hoolimata.

Wilhelmi mõjuda katsumise ulatusel pole piirisid. Keisri jumalikust olemusest wälja minnes püüdis ta oma arwamisi kõigil riiklise ja politilise elu aladel maksma panna, uskudes, et tema isikul wõim on kõiki wastolusid lepitada ja igasuguseid kahtlusi olemataks teha.

Tema walitsus ei olnud muud kui keiserlikkude reiside, külaskäikude, pidulikkude kõnede, igasuguste juubelite pühtsemise ning ausammaste õnnistamise rida. Toredad dekoratsionid ja rikkalik retoorika, mis kõiki keisri reisusid ning sõitusid iseloomustasid, ei annud põhjust mitte ainult terawateks pilgeteks sise- ja wäljamaal, waid kutsusid ka arwustawaid, etteheitwaid ning tõsiselt hoiatawaid hääli elule.

Laialdastele kartustele ja tõsisele pahameelele andis keisri muinasjutulise toredusega reis Pühale maale 1898. a. põhjust, kus ta 300 miljonile muhamedlasele igawest sõprust tõotas jne. See reis oli Wilhelmi romantilisemaks eneseawalduseks, selle tagajärjeks oli osalt Saksamaa mõju kindlustus Türgimaal, kaudselt aga ka nurin Prantsuse- ja Inglismaal, pahameel isegi Watikanis. Kõik katsed prantslastega ära leppida jäid tagajärjetaks.

Suure wälise käraga korraldatud Hiina ekspeditsion ja sel puhul sagedasti korduwad keisri kõned „Saksa raudsest rusikast“, Attila meeletuletused; krahw Waldersee ekspeditsioni juhatajaks nimetamine ja temale enneaegselt wõiduloorberite jagamine; Saksa wägede ebakristlikud teod Hiinamaal, — kõik see jättis Saksa rahwa hinge põhja kauaks ajaks kipitawad mälestused, seda enam et ettewõte Saksamaal rahwuswahelist seisukohta ei kindlustanud ega wahekorda Hiinamaaga ei parandanud.

Wilhelmi isiklik asjadesse segamine oli ka kord kuulsa Marokko ekspeditsioni põhjusoks, mille tagajärjena peaaegu põda Prantsusmaaga lahti oleks peasenud. Ka Inglise-Saksamaa wahekorra halwenemine põhjenes suurelt osalt Wilhelmi tujukaltupsakatel eneseawaldustel. Siseriigis tekkis enam kui ükskord tülisid ja pahameelt üksikute osariikide wahel nimelt selle tõttu, et keiser ennast liialt osariikide seesmisesse asjaajamisesse wõi üksikute walitsejate isiklisesse ellu armastas segada.

Wilhelmi waated erakondade elu ja üksikute erakondade peale ei ole muud kui pikk rida heitlikka meeleolu awaldusi. Oli aeg, mil keiser suurt huwi kaubalepingute wastu tundis ning tagurlaste suurmaapidajate peale wiltu waatas. Samal ajal oli keiser poolakate juhtidega suures sõpruses, ühtlasi poolakate püüdeid kaitstes. Kuid juba mõne aasta pärast tekkis keisri waadetes Preisi-Poola poltika peale teraw muudatus; keisri kõnedes hakkas poolakate wastu terawaid sõnu langema, kuni poolakate rõhumine püsiwaks põhjusmõtteks sai. Ühtlasi kadus huwi tööstuse ja kaubanduse wastu; wahekord suur-põllupidajatega muutus kõige paremaks.

Ootamata tujude wõi keisri isiklise kättemaksu tagajärjel tagandati sagedasti kõrgemaid riigiametnikka wastutawatelt kohtadelt, mis põhjusseaduse rikkumisena muidugi nurinaks põhjust andis.

Muutlik oli keisri wahekord kristlikkude erakondadega, iseäranis kristlik-sotsialistlise parteiga. Ajuti oli katoliikline keskerakond keisri armualuseks ja riigipäewal juhtiwaks jõuks, mille abil Wilhelm läbi wiis oma püüded sõja- ja merewäe suurendamise alal. Neil aegul olid kõik keisri kõned täis sügawat lugupidamist katoliku kiriku wastu ning aukartust paawsti ees, kuna Lutheri usulisi sotsialistlisi erakondi kõige põlglikumate nimedega nimetati.

Walitsuse algust iseloomustaw wõrdlemisi leplik tööliste ja nende püüete elada laskmine; kuuldus isegi häid isalikka lubadusi, — kuid nende teostamist jäid töölised asjata ootama. Ühiskondlistest uuendustest ja parandustest ei tulnud midagi wälja; „tänamata“ sotsialdemokratide wastu pöördus Wilhelmi tuline wiha. Lugemata kõnedes ei nimetata s.-d. erakonda teisiti kui „inimeste hulgaks, kes sakslase nime wäärt ei ole“; rööwliteks, kellel isamaalik tunne puudub; riigi waenlasteks jne. Sotsialistide wastu soowitab keiser juba koolipingilt alates wõidelda; tekkib terwe rida seaduse-kawatsusi, millede eesmärgiks wihatud erakonna ja tööliste rõhumine. Soldatitele kinnitatakse ikka jälle, et nad mitte ainult wälise waenlase wastu wõitlema ei olewat kohustatud, waid ka seesmise. Nii ütleb Wilhelm 1891. a. wandele toodud nekrutitele Potsdamis: „Teie wandusite mulle truudust, see tähendab, et teie tänasest minu soldatid olete, teie andusite mulle ihu ja hingega. Teil on üksainus waenlane ja see on minu waenlane. Praeguste sotsialistide urgitsemiste tagajärjel wõib juhtuda, et ma teid käsen teie endi sugulaste, wendade, isegi wanemate — mille eest küll Jumal hoidku! — peale lasta; isegi siis peate nurisemata minu tahtmist täitma.“ See mõte kordus keisri kõnedes hiljemgi ikka jälle.

Kuid sõja- ja merewägi ei ole mitte ainult wõitlusabinõuna seesmise waenlase wastu Wilhelmi hoole- ning armualused. Nad on aluseks, mille peale keiser toetab oma aated Saksamaast kui ilma walitsejast. Nende aadete läbiwiimisel ei tunne keiser takistusi, neid peab tema oma tähtsamaks elu ülesandeks. Kuid just nende aadete tegelik ja kõigest hoolimata läbiwiimise katse lõppes Wilhelmi langemisega.

Järelhüüetes endisele keisrile ütleb Saksa ajakirjandus muu seas: „Halb inimene ei olnud ta mitte, aga õnnetu sõna raudrusikast, weel õnnetum sõnakõlks hunnidest, kes kogu ilma wastu pidid wälja astuma, ja lugemata arw muid sarnaseid eneseawaldusi, milledest mõõkade kõlin wälja kostis, p i d i d kohutawale õnnetusele teed rajama, mis Wilhelmi kaotusega lõppes.

R.

teel palju täielikumalt kui näit. Põhja-Ameerika Ühisriikides. Bürokratline kord kõigi oma pahedega on näit. wabariiklisel Prantsusemaal palju tugewam kui Inglismaal. Nii wõib kuningriigis demokratline kord walitseda, kuna teiselt poolt wabariigile — kui seal wõim kitsamate kildkondade kätte koondub — täielik absolutistline (ainuwalitsusline) kord omane wõib olla.

Nimepidist wabariikline kord wõib halwemal juhtumisel koguni lihtsaks wäliseks katteks olla, mille taga sõjawäe peale toetaw omawoli walitseb, nii on lugu n. n. Lõuna-Ameerika wabariikides.

Demokratlise korra aluseks peeti tänini põhjusmõtet, et kogu ühiskonna huwisid igakülgseli kaitsta siis kõige kergem peaks olema, kui ühiskonnal wõimalus on oma arwamisi ja tahtmisi wõimalikult wabalt oma esitajate kaudu awaldada; ja mitte ainult awaldada, waid ka selle järele walwata, et seltskonna tahtmised wõimalikult täpipealset ning otstarbekohast täitmist leiaksid. Kodanikkude laialdane osawõtmine politiilisest elust tekitab loomulikult wastutusetunde kogu seltskonna ees; sunnib paratamata kitsalt-omakasupüüdlisi soowe kõrwalisele plaanile jätma ja paneb üksikud kildkonnad wõitluseks ühiste aadete heaks kokku leppima.

Demokratia wastased on alati tõendada katsunud, et üksikute — kõige paremate ja targemate — walitsus ühiskonnale kasulikum olewat kui kogu seltskonna tegelik osawõtmine riiklisest asjaajamisest. On seletada katsutud, et laialdaste hulkade huwisid kitsas haritlaste ja paremlaste kildkond otstarbekohasemalt wõib kaitsta kui harimata ja wäheste teadmistega hulgad ise. Teiselt poolt on selle peale tähelepanemist juhitud, et kogemust ja teadmisi ainult ennast awaldades omandada wõib; ennem walitsegu wäheste teadmistega isikud ning õppigu walitsedes walitsema, — see oleks parem kui et neid teiste furwe all sunnitaks igawesti rumalateks orjadeks jääma.

Seletused demokratlise korra paremusest on aga seal, kus ainu- ja wõimuwalitsust tegelikult oma naha peal tunda on saadud, täiesti ülearused. Ei ole wähematki kahtlust, et rahwaste majandusline heakäek ja waimline tasapind Ameerika Ühisriikides, Kanadas, iseäranis aga Austraalia ehk Uue Meremaa asumail arenenum ja parem on kui kusagil mujal ilmas. Nimelt need maad on aga ka kõige demokratlisemad.

Uue Meremaa ühiskondlist korda (millest selles lehes waremalt pikem kirjeldus on ilmunud) peeti tänini kõige aatelisemaks ja täielikumaks ilmas; sellest paremat korda ei ole senini weel kusagil luua suudetud. Wiimastel aegadel tekkinud riigipöörete tagajärjena loodetakse paleusele weel lähemale jõudwat ehk seda täielikult kehastada suutwat; neile püüdtele igapidi kaasa tundes ei saa saawutuste ulatust praegu muidugi weel mitte lõpulikult ette näha! M. R.

Meie algkooliõpetaja

on wenestamise ja sakstamise ajajärgul otse katsejänese seisukorraga leppima pidanud. Tema kallal proowis nii Wenecagne inspektor — tshinownik nii ka okkupatsioni inspektor — kirikuõpetaja oma meeleterawust. Üks õpetas temale näitliku Wene keele õpetamise metodet, mis esimese talwe koolilopsele esimesest õpetamisepäewast peale ilma wähemagi emakeelse abita Wene keele arusaadawaks pidi tegema. Teine püüdis algkooliõpetajale enesele paari nädala jooksul Saksa keelt ja Saksa meelt sisse istutada ja kodumaa tundmise ja armastuse algaimedki wassingusse wiia. Kursusi riigimeele kätteõppimiseks korraldas nii Wene kui ka Obersst — kroonu ainult selle wäikse wõi suure wahega, et Wene kroonul ikkagi Wene kool teerajajaks oli olnud, aga Ülemida kroonu juba ilma mingi ettewalmistuseta paari nädalaga neidsamu tagajärgesid tahtis kätte saada, mis Wene oma. Seda mõjuwam aga pidi see abinõu olema, mis Wenega wõistlusesse lubas astuda — ja see pidi kooliõpetaja aineline seisukord olema: kursustele saadeti ähwardustega, et kes ära jääb, see koha kaotab, millest igaüks ka järeldama pidi, et kui ta keelt ja meelt juba lühikese ajaga ära ei õpi, siis ta ka kooliõpetaja paigal püsida ei suuda.

Ülemida kursuste iseäralduseks oli ka see, et siin õpetuseandjaks kooli „inspektor" — kirikuõpetaja ehk ka mitu „riigiustawat" kirikuõpetajat oli. Oma ülemuse käest õpitakse wististi ikka kõige wirgemalt ja kes siis paremini õpetada peaks oskama, kui sarnane patenteeritud rahwawalgustaja. Ei näinud paha tegewat, et siin kõige pealt ja mõnel pool (näituseks Harju-Jaanis) peaaegu ainuüksi usuõpetust ja Saksakeelt kursistidele püüti hingesse istutada, ehk et rahwawalgustaja oma teadmised mõnel õpealal päris ootamatalt algatmelised ja kuulajate omadest palju madalamal olla olnud. Nii püüdnud Waltiski kursustel kodumaatundmise õpetaja tõsiselt selgeks teha, et Eestimaa piir muu seas Emajõe kaudu käiwat, ja kui temale kindlasti seletati, et juba kõigile tuntud laulu „kas tunned maad, mis Peipsi rannalt" järele see piir ikkagi Munamäge ka pidi riiwama, siis päris südilt tõendas, et Munamägi ju Emajõest põhja pool olla. Nähtawasti pidi okkupatsioniwõim nii tugew olema, et ta mägesid paigalt nihutada ja Eesti rahwa asupaiga pinda tarwilisel määral kokku kiskuda pidi suutma.

Nüüd on see katsejänese politika lõpenud ja õnnetumal wiisil katsetegijale enesele. Poole aastaga on meie rahwale selgeks tehtud, missugust kulturat ja haridust temale lähedalt läänest sisse taheti tuua ja meie algkooliõpetaja rinnas on soojemad helid oma kodumaa ja riigi wastu kõlama löönud, kui iialgi enne. Ühtlasi on ka temale kui terwele rahwale selgeks saanud, millets meie suured naabrid meid tarwitada on tahtnud ja imelikul wiisil on siin paljukiidetud maailmawalgustaja rahas Kesk-Europast sama teed mööda käinud ja samal wiisil toimetanud kui paljusiunatud Ida-Europa metsakaru. Nähtawasti ei ole wäikerahwastel paremat tulewikupanti, kui rahwaste enesemääramise õigusest kinni hoides ise omale kodu ja riiki luua ja teda kaitseda, ja seda õpetust hakkab meie algkooliõpetaja ka oma kaswandikudele jagama.

—t.—

Kodaniku-wabadused.

Kodaniku-wabadused on arenemiswõimulise mõistliku ning iseteadwa ühiskondlise elu aluseks.

Riik peab kodanikkude eneseawaldusele wõimalikult laiapiirilise ulatuse jätma, ainult äärmisel korral ennast wahele segades. Mida enam isiklik iseseiswus ning iseteadwus ajaloolise arenemise tõttu kusagil edenes, seda wähem sallitawaks muutus wõimude omawoliline kodanikkude eneseawaldustesse segamine; seda suuremaks kaswas tarwidus kodaniku-wabaduste järele.

Kõige laiema ulatusega olid kodaniku-wabadused tänini Inglismaal; demokratlise riigikorraga maadest on kõige wähem edenenud sel alal Prantsusmaa, kus wõim alles tugewasti kitsamate ringkondade kätesse koondub.

Kodanikkude-wabadused wõiwad olla isiklised ja ühiskondlised. Esimene dokument, millega kodanikkude isiklik wabadus walitsuse omawolilise wahelesegamise wastu kaitset leidis, on Inglise „wabaduskiri," mis hiljem (XVII aastasajal) põhjusseaduseks (n. n. *Habeas Gorpus)* laiendati.

Meie mail hakkasid kodanikkude-wabadused palju hiljemini maksma kui Inglismaal. Europa mannermaa konstitutsionilised riigid wõtsid kodanikkude-wabaduse põhjusmõtteliseks aluseks Prantsusmaal 1789. a. rewolutsioni ajal kokkuseatud „inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioni,"" mille järele ühtegi kodanikku ei tohi süüdistada, wägiwaldselt kinni pidada ega wangistada ilma seadusliku kohtuotsuseta ja wäljaspool seaduslist korda. Kuid tänapäewani oli isegi konstitutsionilistes riikides see kitsendus suuremalt osalt üksnes kaelakohtuliste süüdistuste jaoks maksew; paljudes riikides ei olnud ega ole isegi politseilise eeluurimisewangistuse kestwus seaduslikult piiratud.

Isiklise kodaniku-wabaduse aluseks on korteripuutumatus. Wana germanlaste põhjusmõte kodu puutumatusest sai ajajooksul — kõige pealt Inglismaal — tähtsama politilise õiguse, n. n. korteripuutumatuse aluseks. Hiljem wõtsid selle põhjusmõtte ka teised konstitutsionilised riigid omaks. Korteri-puutumatuse põhjusmõte seisab selles, et wõimuesitajad (politseinikud) ilma kohtuotsuseta ja teatud wormitäitmisteta erakorteritesse sisse tungida ei tohi, — muidugi erakordsed juhtumised wälja arwatud: kui näituseks korterist appihüüded kostawad, tuli lahti on peasenud wõi m. s. juhtumistel.

Isiklise wabaduse oluliseks küljeks on ka kirjawahetuse puutumatus, mis selles seisab, et erakirjade sisu wõimudele ainult kohtuotsuse põhjal teatawaks tohib saada; igasugune erakirjade rewideerimine wõi tsenseerimine on lubamata, — peale erakorraliste juhtumiste, nagu ilmasõda oli. Peab siiski tähendama, et kirjawahetuse puutumatuse põhjusmõttest peaaegu üheski konstitutsionilises riigis täiesti kinni ei peetud; isegi Inglismaal wõis juhtuda, et erakirjasid perlustreeriti (s. t. wõimude poolt kriminal- wõi politilise uurimise otstarbel läbi loeti.)

Konstitutsionilise riigikorra sisseseadmisega tekkisid igal pool ka liikumise- ja kutse-wabadus. Wiimast, s.t. kutse waliku ja teostamise wabadust piirasid teatud juhtumistel ainult eriohiduse wõi teadmiste nõudmine (adwokadi-, arsti- i. m. kutsed).

Õpetuseandmise wabadus aga, mida tingimata ka tuleb iseenesest mõistetawate kodaniku-wabaduste liiki lugeda, ei ole kaugeltki weel igalpool maksew.

Ühiskondlistest wabadustest on kõige pealt n. n. usuwabadus tähtis: selle sisuks on täielik enesemääramise-õigus usutunnistuse walimise ja usukommete täitmise juures, niisama ka õigus igasuguseid usulisi ühisusi arutada ja säraste ühisuste liige olla. Usuwabaduse tähtsamaks eeltingimiseks on n. n. riigiusu puudumine.

Usuwabaduse sündimisemaaks on Põhja-Amerika, mis oma esimesed asunikud Europast just usulise tagakiusamise tõttu sai: nagu teada, olid esimesteks asunikkudeks Inglismaal tagakiusatud lahkusulised. Muidugi mõista tunnistasid usulise tagakiusamise all põhjalikult kannatada saanud asunikud usuwabaduse Uue Ilma wabariikide põhjusseaduse tähtsamaks punktiks. Hiljem peasis usuwabadus ka Prantsusmaal makswusele, nimelt Suure rewolutsioni ajal, mil Prantsusmaal kõik usud ühesõigusliseks tunnistati, põhjusmõtet maksma pannes, et ühegi usutunnistuse poolehoidjatel mingisuguseid eesõigusi ei tohtinud olla. Prantsusmaalt lagunes usuwabaduse põhjusmõte ka mujale ilma laiali. Riigi- ja kirikulahutus wiidi peaaegu igalpool läbi, ainult üksikute usuliste organisatsionide (jesuiitide ordu jne.) wastu jäid mõnel pool kitsendused maksma.

Järgmiseks — üheks tähtsamatest — ühiskondliseks wabaduseks on sõna- ja trükiwabadus. Juba usupuhastuse ajast peale tuli sõnawabaduse pärast wõimudega — peaasjalikult n. n. „walitsewa" kirikuga — wõidelda. Kuid isegi kõige tumedamatel rõhumise aegadel oli riiklisel wõimul raske sõnawabaduse wastu wõidelda, sest igalpoole ei ulatanud kõige werisemate wõimuwalitsejate nuuskurite kõrwadki; sõnawabaduse „lubamine" ei olnud sellepärast õieti muud kui tegelikkude tõsiasjade makswaks tunnistamine.

Keerulisem oli lugu trüki-wabadusega. Rooma kirikuriigis tekkis tsensur 1471. a.; warsti wõtsid ka ilmalikud walitsused selle paapstide leiduse tarwitusele ja uus surweabinõu sai wõitluses waba mõttega hirmsaks sõjariistaks. Wõitluse käigus on igalpool kolm järku waheldunud: 1. eeltsensur, 2. ametiwõimude surweabinõud, 3. kirjandusliste kuritegude kohtulik karistamine.

Inglismaal kaotati tsensur 1695. a. ära; 1819. a. peale on wõimudel trükis awaldatud mõtete wastu ainult kohtu teel wõimalik wõidelda. Amerika Ühisriikide põhjusseadus keelab isegi uusi seadusi kõnede- ja trükiwabaduse wastu wälja andmast. Rootsimaal maksab trükiwabadus 1766. a. peale, kuid määrused kirjandusliste kuritegude wastu on tänapäewani õige karmid. Prantsusmaal kuulutati trükiwabadus 1789. a. wälja, kuid lõpulikult kindla kuju omandas see alles 1881. a. Kõige pikalisem oli trükiwabaduse arenemine Saksamaal, kus seda isegi wiimsete aegadeni weel mitmeti piirata katsuti.

Ühiskondliste wabaduste sekka kuulub ka ühinemise ja koosolekute wabadus. Ka see wabadus ulatab Inglismaal kõige kaugemale; igasuguste seltside ja ühisuste asutamiseks ei nõuta seal mingisuguseid wormitäitmisi peale lühida teadaande, kuna koosolekute wabadus kitsendusi sugugi ei tunne.

Amerika Ühisriikides ei luba põhjusseadus uusi seadusi wastu wõtta, mis koosolekute ja ühinemise wabaduse wastu käiksid. Europa mannermaa konstitutsionilistes riikides oli ühinemise ja koosolekute wabadus peaaegu igalpool piiratud, iseäranis Preisimaal ning Austrias. Isegi Schweitsis on riigi ja makswa korra wastu sihitud ühisused ja koosolekud keelatud. Prantsusmaal hakkas koosoleku wabadus põhjusmõttelikult 1848. a. maksma; alles 1901. a. laiendati esialgset wabadust, kuid tänapäewani on koosolekute pidamine ainult siis lubatud, kui neist 24 tundi ette on teatatud.

Kodanikkude wabadused on, nagu öeldud, ühiskondlise arenemise ja korraldatud seltskonnaelu eeltingimiseks; neist ripub isegi riikline wägewus. Erakordsetel aegadel wõi riigiwõimu kõikuma löömise puhkudel tarwitab wõim harilikult kodanikkude wabaduste kärpimist enese alalhoidmise abinõuna; kuid kõik särased katsed on warem ehk hiljem wõimu langunemisega lõppenud. Näitusi selleks pakub wiimane aeg enam kui küll. *M. S.*

Kodumaalt.

Seisukord Tartus.

Riia maanõukogu walitsus (regentschaftsrat) püüab nähtawasti weel kõik teha, et wõimu oma käes hoida. Selles näib teda Põhja-Liiwimaa üle käskiw ning Tartus asuw kindralkomando eriti toetama. Kuna Tallinnas asuw maawalitsus (Provinzialverwaltung) üle on antud, ei tunnista Tartus asuw kindral Estorff ajutist Eesti walitsust mitte ja on otsekohe linnade- ja kreisiwalitsuste asjaajamise üleandmise nõudmise tagasi lükanud.

Eesti kaitseliidu tegewus ei ole Lõuna-Liiwimaal, eriti Tartus küll mitte ära keelatud, kuid sõjariistu temale wälja ei anta, niisamuti ei lubata üleskutseid awaldada jne. Selle wastu kuulutab Oberkomando wabatahtlise maakaitse mobilisatsioni 18—60 aastani wälja, (teadaanne „Dorp. Zeitung" nr. 218.) millesse ka ceitlasi lubatakse wastu wõtta, kuid kõiki „kahtlasi" isikuid kõrwaldades.

Saksa wägede keskel laotatakse kõige erutawamaid kuulujutte laiali kawatsetawate ja olnud wägiwallategude üle Saksa sõjawäelaste ja ohwitseride wastu. Soldatite nõukogu konstitueeriti Tartus wast hiljuti.

Seisukord Wiljandis.

Senine kreisipeamees hauptm. Winterfeldt, teatas 14. now., et temu seni kaua, kui oma otsekohselt ülendselt — kodanlise walitsuse käest Riiast — käsku ei saa, midagi üle ei anna, mingisugusid koosolekuid ega korraldusi teha ei lase.

Komandandi kohustetäitja hauptm. Wirsowi allkirjaga pandi linnas kuulutused wälja, et igasugune liikumine peale kella pool 11 õhtul on keelatud ja nende peale, kes mulitsale ilmuwad, lastakse.

Senine linnapea parun Engelhardt teatas somuti, et temu linnawalitsuse asjaajamist köest ei anna ega linnawalitsuse ruumidesse tema ütelduse järele — endist rewolutsionilist linnawolikogu kokku kutsuda ei lase.

Kohalik Saksa sõjawäeülem Witinghoff oli lubanud not. Seeni aresteerida lasta kui äsitajat, sellepärast, et see oli ühte Saksa soldatit palunud kohaliikule Saksa soldatite nõukogule teatada, et Eesti seltskonna esitajad palwad nende koosolekule laskmist seisukorra kohta läbirääkimisele, peaasjalikult teatama, et kohaliku Eesti rahwa poolt ei ähwarda siinset Saksa sõjawäge mingi hädaoht, nagu nendele prowokatsioniliselt teatatud. Nimelt oli neile räägitud, et kõik need Saksa sõjawäelased, kes siit 48 tunni jooksul ei lahku, tapetakse maha.

Wiljandi maanõukogu sai 17. skp. kokku kutsutud.

Seisukorda ei saa ka praegu weel awalikkuse ees selgitada, sest „Sakalas" oli juba ette ähwardatud. Saab näha, kas ähwardust täidetakse.

Meeleolu maal.

Wanade Eesti ajalehtede ilmumine tuli siidamaal ootamata. Enne pööret wõis ainult „Maaliitu" ja „Tall. Päewalehte" saada. „Postimees ilmus ainult harwa ja ta jäeti hiljaks, nii et teda lugeda ei maksnud. Teisel päewal wanade ajalehtede ilmumise ajal nägin mina esimest korda elus ajalehtede ootajate saba. Kui aga lehepakk pärale jõudis, selgus, et „Tallinna Teataja" juba wara hommikul waksalis kõik oli ära müüdud. Ootajad olid sunnitud teisa lehta ostma, mida saada oli.

Muidu oli meeleolu maal rahulik. Wiimastel aegadel on ju nii palju üle elatud, et raske on inimesi weel millegagi imestama ajada.

Raudteel sõitjate keskel.

Kitsaroopalise wagunid on kui tikutoos sõitjaid täis tuubitud. Wäikese suitsewa lambikese walgel arutatakse päewasündmusi. Sõitjad on tööinimesed, aga nende maated on nagu muutunud. Waadatakse asjade peale kainelt. Kui see nii jääks!

Suure-Jaanist. Hispania haigus leiab päewapäewalt teed perekondadesse. On küllaid, kus igas peres haigeid leidub, ja perekondi, kus kõik inimesed haiged. Haiguse puhul on organism nõrk ja õrn ja ta omandab wäikese külmetamise juures ehk mõnel muul teisel põhjusel teise haiguse, kõige ennem kopsupõletiku, mis nii tihti mitmetelt elu nõuab. Paljud koolid on haiguse pärast seismas.

Jahwatis weskil sündis tshekki läbi. Jahwatis-tshekka saadi majanduseohwitserilt.

Mõnes külas on korraldatud omakaitset. Teatawasse ringkonda on pandud öökwahid wälja.

Wargused olid sagedad. Ei läinud enam ööd möödagi, kui wargusi korda ei saadetud. Niisugused sagedad pikanäpunuuseste kiilaskäigud ajasid rahwa rahutuks ja ärewile. Läks õnneks nii mõndagi pikanäpunuust kinni tabada. Wõera oma omandamisele ajas paljuid toidupuudus.

Maaomanikkudelt on wõetud Saksa walitsuse poolt loomi, heinu, wilja, kartulid jne.

Tugew walwekord ja kindel reisilubade küsimine seisab praegugi Olustwere jaamas. Teistes jaamades ei küsi Saksa soldatid enam reisilubasid, kuid Olustwere sakslased on oma teadmistes järjekindlamad. Waadatakse ka reisijate pakkisid ja nii mõneltki wõetakse wõi ja liha ära. H. Rnd.

Tallinna Wabatahtliku Tuletõrjujate Seltsi liikmetele.

Seltsiliige E. Siebert, okkupatsioniwõimude peale toetades, andis märtsikuul s. a. oma teada, kuid seltside elus enne kuulmata päewakäsu nr. 1 wälja, millega ta wägiwaldselt Tallinna Wabatahtliku Tuletõrjujate Seltsi põhjuskirja makswusetaks tunnistas, seltsi eestseisuse ja juhtiwad jõud ametitest tagandas, temale mittemeeldiwad liikmed seltsist wälja heitis jne.

Seega ennamte seltsiliikmetele teada, et nimetatud päewakäsk oma makswuse on kaotanud ja selts tänasest peale oma edaspidist wabatahtliku ligimesearmastuse-tööd tuleõnnetuste ärahoidmise alal jälle oma seadusliku põhjuskirja põhjal jatkab.

Kõik seltsiliikmed, kes enne 1. märtsi s. a. seltsis olnud ja keda okkupatsioniwõimude abil seltsi tegewusest wägiwaldselt kõrwaldati, on jälle täiesiguslised liikmed ja astuwad oma kohtadele, kuhu nad seltsimeeste poolt olid walitud.

Iga ise ametisse hakanud, wõi ameti peale määratud seltsiliige annab kohe oma kätte wõetud seltsi waranduse ja ametikohused sellele walitud liikmele üle, kelle käes need 1. märtsil s. a. olid ja astub ise oma selleaegsesse seisukohta tagasi. Ühest jaoskonnast teise paigutatud liikmed lähewad oma endisesse jaoskonda tagasi.

Wõerad isikud, kes nahe peal seltsiliikmete nime all wiimaste hulka on määratud ehk ka pärast 1. märtsi s. a. walitud annawad nende käes olewa seltsi waranduse tagasi ja lahkuwad seltsist kuni nad seaduslikus korras seltsi wastu wõetakse.

Lähemaid juhatusi saab selle allakirjutajatelt.

Selle korralduse täitmise üle tulewad jaoskondade juhatajad ühes abidega, ehk kes need puuduwad, nende asetäitjad kokku, aru andma seltsi kantseleisse, pritsimajasse, esmaspäewal, 17. nowembril s. a. kell 6 õhtul.

Tallinna Wabatahtliku Tuletõrjujate Seltsi liikmetele seltsimehelik terwitus!

Tallinnas, 14. nowembril 1918. a.

Tallinna Wabatahtliku Tuletõrjujate Seltsi juhatuse nimel:

Esimees A. Birk.

Peamees J. A. Toffelmann.

Kohalikud.

Politikawangid,

keda seni Naissaarel ja Pääskülas kinni peeti, on nüüd kõik wabaks lastud. Wabastati Naissaarelt 187 wangi, Pääskülast 490 meeest, linna wangimajadesse mahutati 74 äratoodud kaelakohtulist wangi.

Pääskülas taheti weel wiimasel silmapilgul prokuröriwõimu ja Eesti Kaitse Liidu esitajatele takistusi teha, kuid wiimaks pidid wangiwahid järele andma. Kõikidele wangidele anti pärast Eesti Kaitse Liidu poolt tunnistus wabaks ja hinnata sõiduks kodukohta.

Ei wõi ette kujutada, kui wiletsas olukorras wange on peetud, inimesed on nälja pärast kartulikoori ja rohtu söönud, üle 8 kuu on neid kinni peetud, kelle süüdistuste kohta weel seni aktid puuduwad. —n.

Lähewad.

Wiimasil päewil on Tallinnast palju mõisnikke ja teisi sakslasi, iseäranis neid, kes okkupatsioni ajal wäga agarat tegewust awaldasid, ära sõitnud, raudteel Saksamaale wõi üle lahe Soome. Eila oli Helsingisse minew aurulaew „Viola" erakorraliselt ärakõlijaid täis.

Tallinna Eesti kooliõpilaste kirjanduslise ringi „Noorte-Ühenduse"

liikmeid pabutakse pühapäewal, 17. nowembril k. 3. p. l. linna tütarlaste gümnasiumi (end. Aleksandri gümn.) ruumidesse kirjand. koosolekule ilmuda.

II oreliõhtu

Jaani kirikus on pühap. 17. skp. kell 6 õhtu. Eeskawas on orelile: Mozart—Fantasie f moll, Guilmant — Adagio, Wagner — Laul oop. „Nürnbergi laulumeistrid" ja J. S. Bach'i Praeludium ja Fuga a dur. Solist hra J. (bass) laulab: Aria orat. „Loomine" — Haydn ja Stolberg — Troosti sari.

Sissetulek läheb oreli ümberehituse weel puuduwa kulujumma katmiseks. —g—

Liha arwanne.

1. märtsist kuni 1. oktobrini 1918 on Eestimaa Warustuse Walitsusest loomaliha antud elu kaalu järel arwates:

Tallinna linnale	27656	pd. 12	ü
Sõjawäe tapamaja Tallinnas	44175	„ 08	„
Etapi tapamaja Riias . . .	41964	„ 25	„
Sõjawäe magasin Waltiski linnas	351	„ 21	„
Sõjawäe magasin Naplas .	668	„ 36	„
„ „ Paides .	1826	„ 13	„
„ „ Narwas .	23618	„ 30½	„
„ „ Rakweres	9612	„ 26	„
„ „ Jõhwis .	272	„ 35	„
Narwa linn	7666	„ 39	„
Rakwere linn	2505	„ 25	„
Jõhwi alew	133	„ 20	„
Sõjawäe raudtee walitsus 11	2244	„ —	„
Türi alew	374	„ 10	„
Paide linn	1177	„ 19	„
Tapa alew	5	„ 25	„
Sõjawäe magasin Haapsalus	2993	„ 02	„
Haapsalu linn	1023	„ 10½	„
Üleüldse elus kaal	168270	pd. 37	ü

Tähelepanemiseks.

Kõigile Eesti walitsuseasutuste juhatajatele teatab Tallinna kontori- ja kantseleiametnikkude kutseühing, et ühisuse tööbüroo läbi, mis Tallinnas, Wiru uul. nr. 16, krt. 2, asub, igasugust kontorites ja kantseleides tarwisminewat tööjõudu (wälja arwatud ametnud teenijad) saada on. Tarwiduse korral pöörduge otsekohe kirjalikkude ehk sõnaliste nõudmistega tööbüroo poole pöörata. Kohtadele saawad wõimalust mööda ainult wilunud tööjõud saadetud.

Eestseisus.

Eesti kaitse-liit

on mõne päewaga juba tugewaks organiseeritud jõuks kaswanud. Tema ülesandeks on praegu peaasjalikult kõigi nende warandusste alalhoidmine, mis siit hõlpsasti wäljawiio ja angeldamise läbi kaduda wõiwad. Liikmeid wõetakse kaitse-liitu ainult organisatsionide (seltside, ametiühiduste, wabrikute j. t.) poolt. Nagu kuulda, olewat wiimasil päewil töölised nõutmes wabrikus nõusolekut awaldanud kaitseliitu astuma. Kaitse-liidu peajuhatus asub Tallinnas. Juhatuses on kindralid Larka, Põder ja Tõnisson, oberstid Kann ja Treilmann, eraisikud Pitka, Naaris ja Tuksam.

Toimetusele tulnud kiri.

Palun Teid wõimalikult oma auwäärt lehes ruumi lubada järgmiste ridadele:

„Tallinna Päewaleht" laenab oma lahkuse oma 12. now. nris muu seas eraldi minu isikupuutumatuse kaitseks Saksa okkupatsioniwõimude wastu, kes mind 15. aug. wangistasid.

Ma lükkan selle kaitse häbi ja haawatud tundega tagasi, niipalju kui ta minusse puutub. See kaitse tagant järele on hilja ja silmakirjalik. Minu süüdistuse esimene punkt, mis minule ülekuulamisel ette pandi, oli, et ma olewat terwet „Tallinna Päewalehe" toimetust terroriseerinud ja Saksa walitsuse wastu ässitanud. Kas peaks kellelegi arusaamataks jääma, kelle talust sarnane süüdistus wälja on kaswanud. Ja „Tallinna Päewalehe" talus ei peaks süüdistusest teatama!

Leht nimetab mind oma toimetuse liikmeks. Ta on unustanud märkuse oma lehe 17. aug. nris, milles jutt minu lahkumisest. Minu wangistusepäew oli minu äraütlemisekirja põhjal wiimane, mil toimetuses tööd tegin. Selles märkuses on ka asjata seletus minu lahkumise põhjustest. Minu äraütlemisekirjas seisis põhjustest sõnasõnalt: „. . . olude sunnil üleüldse ja *ühe osa toimetuse liikmete eneste weres walitsewa waadele ja waimu sunnil eraldi* . . ., et selgusele jõudes teadlikult mitte kaastegew olla neile, kes lehte sihilikult rahwa waimule wastases sihis juhtida tahawad." Tund aega enne jäädawalt lahkumist wisati mind teelt takistamast trellide taha.

Nimetud leht hüüab oma lahkelt pakutud eestkostmise lõpul Saksa wõimudele: „Kas jääb meie nõudmine hüüdjaks hääleks?" Ja, selleks ta jäi, sest saksad tõttasid mind kindlasti weel wiimasel silmapilgul Kuramaale politikawangide laagrisse saatma, kuna Eesti Ajutine Walitsus ainult pool tundi enne ärasaatmist seda takistada jõudis ja päew hiljem mind ka wabastas.

Karl Kider.

Kirikuteated.

Eesti piiskop Platon

peab jumalateenistusi Eesti Jõesanda muutmise (kloostri) peakirikus:

Laupäewal, 16. now. k. 6 p. l. Õhtujumalateenistust ja pühapäewal, 17. now. k. 10 e. l., liturgia jumalateenistust ja tänu- ning palweteenistust. Kaasa teenimas pr. A. Laar—Tartust ja kohalised preestrid.

Wastutaw toimetaja: Ed. Hubel.
Wäljaandja: Osaühisus „Teataja".

Eesti Maapäewa istumiste järk

algab Wanemate Kogu 12. nowembri s. a. koosoleku otsuse põhjal

20-mal nowembril 1918. a. kell 12 päewal.

Kõiki Maapäewa liikmeid palutakse nimetatud ajal Tallinna lossi ilmuda.

Maapäewa Juhatus.

E. T. „ESTONIA"
Laupäewal, 16. now. f. a.
„Wõitlus mehe pärast".
Clara Viebigi draamade tsüklus.
Algus kell 8 õhtul.

—o—

Pühap., 17. now. f. a.
Ringi ümber armastuse
R. Bodanský ja F. Theleni operette 3 waat.
Algus kell 8 õhtul.

„Estonia" kontsertsaal.
Esmasp., 18. nowembril f. a.
VIII rahwa-kontsert.
Juhatab hra Georg Reder. Solist hra V. Lukk (klarnet).
Algus kell 8 õhtul.
Peaset: hed: eksmesed read pahemal ja paremal paikunil à 2 marka, võrandal ja teised kohad à 1 mark. Alamwäelased ja koolilõpilased à 50 penni.

T. E. Käsitööliste Awitamise Selts.
„Walwa ja" seltsi ruumides, W. Pärnu m.
Laupäewal, 16. now. 1918
Perekondlik Pidu-õhtu
Lõpuks tants.
Algus kell 8 ö., lõpp k. 3 ö.
Piletite eelmüük reedel, 15 ksp. „Walwa ja" ruumides. kl. 6—8 ö.

Tall. Jaani kirik.
Pühapäewal, 17. now. 1918.
oreli-õhtu.
Kaastegewad:
hra A. Topmann (orel),
hra Fr. J. (bass).
Algus kell 6 õhtu. Pääsetähed à 50 penni.

Igasugused
ärakirjased ja tõlkeid
walmistab
Fr. Kangro, Neggo ja Ko.
kontor Tallinnas, Suur turg 4, „Päewalehe" kontoris. 68

Eesti asutustele
walmistab
gummi ja metall
templid
ruttu ja odawasti
Firma H. Kilwer,
Tallinnas, Pikal uul. 36.

Eesti Skautid,
1. ja 2. rühm,
uuesti tööle!
Koosolek on pühap., 17. now. kell 12 p. Pühmann ja Õunapuu ajutus, Pikal uul. nr. 30.

Dr. M. Poljak
Wiru uul. nr. 7.
Naha- ja suguhaiguste eriarst. Sisse „606 914". Kroonikal. tripper. Were ja teiste järelnuurimine.
Wastuw. tunnid: kella 10—1/.1 ja 5—1/28, naised. kella 4—5.

Dr. J. PIISKOP
Harju uul. Nr. 26, Naha- ja suguhaiguste eriarst. Könet. 9—11 hm., 1/26—1/28 õht. 11

Dr. E. Kaplan.
Wiru uul. nr. 18.
Naha-, sugu- ja kopsuhaiguste eriarst. Salwarsani rohitsemine 606—914. Wastuwõtmine kella 10—1 ja 5—8.

Dr. J. Rubel
Naha- ja sugu-haig., sisse (606—914). S. Karja uul. 7, k. 4. Könet. 9—11 h., 6—8 õ. 64.

Dr. M. Klompus.
Harju uul., 45, krt. 7.
Naha- ja suguhaigused, sisse (606—914). Könet. 11—1 e. l. ja 5—8 õhtul. 131

Minu tõnetunnid
on nüüd kella 10—11 e. l. ja 6—7 õhtul Wana Posti uul. nr. 7, krt. 3. 113

Dr. A. Keerd.

Hambaarst
J. Wulfson.
Hammaste- ja suuhaigused. Wastuwõtmine kella 9—1 ja 3—7.
Kinga uul. nr. 1, krt. 2.

Hambaarst
R. Klompus
Harju uul. 45. Wastuwõtmine 10—11 ja 3—5 p. l. 130

Kinga uul. nr. 1, krt. 2.
Hamba-tehnik
A. Rochlin.
Kunstlikud hambad platedega ja ilma. 115

Ostu-, müügi-, kingituse-, rendi-lepingute, palwekirjade, obligatsioonide
walmistamist ja nõuardmist, kohtulikke nõudmisi j. n. e. j. n. e.
: wõtab oma peale :
„Baltika" kont. õigusteaduse-büroo
advokadi juhatusel.
Pikal uul. nr. 5.

Kõhe tarwis ausat Wenekeelt rääkijat **äristeenijat,** kes iseseiswalt talitada ja keeta oskab. Romanowi prosp. Ewerardi maja, krt. 2. Tulla kella 9—12 päewal. 122

Ostan
Wene rahasid
ja maksan kuni 70% kallim. S. Epinatjewi uul. nr. 10, k. 1.

Suurem
äriline ettewõte
juhtumisi kohe müüa. Jõ el kõlba Riguliste uul. nr. 14, k. 3, kella 11—12 e. l. ehk 7—8 õht.

Linna majasid müüa
igas linnajaos.
Fr. Kangro, Neggo ja Ko.
Tallinnas, Suur turg nr. 4. „Päewalehe" ruumides. 67

Tulu müüa
Wiljandi kreisis Tuhalaane walas; loodusest poolest ilusal kohal. 20 wersta Wiljandist, 9 wersta raudteejaamast postitee äres. 47 tiinu pärisrunti, sellest 22 tiinu põldu. 10 tiinu kuusemetsa, 7 tiinu heinamaad, 8 tiinu karjamaad, 1/2 wakamaad turbamaad. Hooned täiesti uued. Suur wiljapuuaed — üle 100 wiljapuu. Hind 40.000 rbl.
Fr. Kangro, Neggo ja Ko.
Tallinnas, Suur turg nr. 4, „Päewalehe" ruumides. 66

Aiawiljamaad
wäga headel tingimistel rendile anda W. Brokusmägi uul. nr. 2/11, krt. 4, kella 4—6, pühapäewal kella 11—1. 120

Odawalt müüa
Türgi diwan, sohwa ja laks tooli Pikal uul. nr. 54, krt. 4.

Meester. reisukasukas
müüa. Näha kella 1—4 p. l. Wene uul. nr. 19, krt. 3. 116

Juhtumisi müüa ilus must matt sidriie, oopsellist, 9 kõõnart, helepunane willane swiiter, peaaegu uus frakt, õhe uksega sesu- ja riietelapp (Lutheri wahr.), riietewarnad, Wiini toolid, hõõstihoiud helesinine 8—10 aast. lapse kleit, suur salgedest aluskott, 2 kõrget lillelauda, prungitud jõgisepsilitu 10—15 a., raamatud, lambid, mänguasjad, lapse wann j. m. Näha kella 11—3 S. Roosikrantsi uul. nr. 10, krt. 12, hoowis, ülewal. 125

Seebikiwi
on saanud O. Riggol, S. Tartu maant. nr. 32. 138

Müüa tisleripink
ja mitmesugust toakraami. Näha pühap. e. l. Kõie uul. nr. 1, krt. 4. 104

Saapatiku- ja haawli-töõstus
Müürivahe uul. nr. 1, klaweritöõtoas, soovitab odawalt naela ja puuda wiisi saapa-tiikusid ja haawlid. 139

Uus meesterahwa
talwe-palitu,
keskm. kasuule, juhtumisi müüa „Hansa" kaubamajas, Maakri uul. 4. 141

Puhlmanni thee kopsuhaigetele
on jälle saada. H. Sööte, Riias, Aleksandri uul. nr. 13. 85

Undlas
(üle Kadrina) wõtab hra A. Krimm
„Tallinna Teataja"
tellimisi ja kuulutusi wastu.

Lüpsikits
müüa Lauluptdu uul. nr. 16 krt. 2. Näha pühapäewal. 140

Loomanaised
müüa Õle uul. nr. 6, krt. 12. 47

Müüa
kawer, tammepuust raamatukapid, mõnesug. mööblid, brongsasjad, ehitusraud. kirjatõõd ja albumid. Sõõrenst uul. nr. 6, krt. 1, kella 10—3. 134

Müüa
hea tiitriklawer (Didrichs). Uue-Kalamaja uul. 9, kort. 2. Kella 2—5. 135

Tsello
ja kooliposti palitu müüa Toom-Koytu uul. nr. 4, krt. 3, kella 3—4 p. l. 111

Suurem partii
wahtrapuust saapa-tiikusid
on odawalt müüa. Baltisti m. nr. 11 poes. P. Neudorff.

Juurus
wõtab kaupmees, hra Jürgensfeldt „Tallinna Teataja" tellimisi wastu.

Kellel on äriruumid
linna sees ära anda uuest aastast ehk peale. Teatada j. l. t. „A. B." all. 133

Otsitakse mööblitega tuba,
soowitaw wastu päikest. Pakk. j. l. tal. „Päike" all. 97

Hästi möbl. toba
(kostiga) ära anda ühele ehk kahele wiisakale inimesele. W. Pärnu m. nr. 25, krt. 4. 128

Tubasid ja korterid
otsib ja soowitab
„Baltika"
Pikal uul. nr. 5.

„Tallinna Teataja"
tellimisi ja kuulutusi wõtab wastu Gustaw Ulit Aleksandri wallas, Kose kihelkonnas.

Sellega kutsun tehnikeri
Erwin Martinsoni
Nõmmel üles temale käesolewa aasta aprilli kuus sisse Petrograadist ülestoomiseks usaldatud minu päralt olewat raha 2250 marga suuruses mulle järgnewa kahe nädala jooksul wäljamaksma. **R. Menind.**
108 Wabriku uul. nr. 5.

3,000 marka waewatasu
sellele, kes minu warguse teada annab, mis minu räätsepa-äris, Pikk jalg nr. 6, keskmädala õhtul kella 10 ümber toime pandi. Palun teatada Wittenhofi uul. nr. 8, k. 6.
Räätsepm. G. Klimberg.

Tallinna Linna Omawalitsuse Teenijate Seltsi erakorraline peakoosolek
on reedel, 22. j. k. p. kell 5 õhtul, tiitarlaste kommertskooli ruumides, Jaani uul. nr. 13.
Märkus: Juhatus palub kõiki neid seltsiliikmeid peakoosolekust osa wõtta, kes olkupatsioniwõimude ajal linnateenistusest lahkunud ja kes wõitogu otsuse põhjal 12. j. k. p., soowitaw linnateenistusesse astuda. Juhatus.

Tallinna Linna Militsi Walitsus. — Määrus.
Sellega annan teada, et kõik kontrolli all olewad naisterahwad, kes mitte arstiliselt läbiwaatamisele ei ole ilmunud ja haigemajast omawolilisest lahkunud on, jälle militsi arsti juurde läbiwaatamisele tõõma peawad, wastasel korral saawad need isikud kes seda määrust ei täida, waiju karistuse alla wõetud. — Wastuwõtmine on igal äripäewal kella 9—11 enne lõunat, Uue Tartu uul. nr. 25, haigemajas.
127 Tallinna linna militsi ülem, allakirjutanud: Hellat.

ÜHISELU TRÜKIKODA
Tallinnas, Brokusmäel nr. 1
Noodi- ja raamatutrükk,
broshürid, põhjuskirjad, kuukirjad, prospektid, katalogid jne. :: :: ::
kõigis kohalistes keeltes.
Arwelehed, ümbrikud ja :: kirjapoognad ::
mitmewärwi kui ka lihttrükis
Tabelid ja formularid
wallawalitsustele, seltsidele, äridele ja eraisikutele, laulatuse- ja matuse-laululehed, kutse-, nime- ja kihlakaardid, kwiitungi- ja tschekiraamatud, koolitunnistused jne.

Eesti Maapäewa sekretariat
asub ajutiselt end. Merewäe kiudi ruumides, Suurel turul.
124 Eesti Maapäewa sekretariat.

„Põhja" thee- ja kohwimaja,
Wiruwõrawa puiesteel nr. 27, Ühisus „Abi" majas, „Estonia" wastas
Soowitab puhtalt walmistatud
hommiku-, lõuna- ja õhtusöökisid. Thee, kohwi, biijardid.
Arupaikkust R. Kiuran.

Tallinna linna militsi komblus-faostnad
asub iika wanas ruumides, Wiru uul. nr. 6 (3. korral). Wastuwõtmise tunnid on kella 9—3 p. l.
126 Tallinna linna militsiülem, allakirjutanud: Hellat.

Kuulutus.
Eesti Kaitse Liidu lint nr. 1037 on kaduma läinud, palutakse selle numbri kandjat kinni pidada.
125 E. K. L. juhatus.

---

500 rbl. waewatasuks!
[illegible] Mõigu suure [illegible] papist, suurem, wana must tsumadan, poekaupadega täidetuk, linna meeste poot ära. Sees olid: sukawardad, nasskid, pigi, kõõrid, nõõbid, naisterahwa wäljaõmmeldud kraed, gummi õõsang, 2 paari naisterahwa kingi j. n. e. Kojamehi palun järele mõeldu, kes tuli kell 9 koju, ja kaupmehi palun tungiwalt, kui märgata, üles anda S. Tartu m. nr. 51, poodi. 114

Eesti-Wenekeelne
laenuraamatukogu
V. Kirikal'i raamatukaupl.
Narwa maant. nr. 26.

Palwe.
12. ksp. on Wäike Ameerika uul. nr. 28, minu tsumadan Hüüru mõisa piimawedaja wanadtilt ära kadunud. Sees olid: maamõõtmise tööriistad, riided, pesu, pikad weesaapad j. m. Palun südawest, kui keegi peaks sellest midagi teadma, mulle teatada ehk ära tuua hea waewatasu eest, wähemalt
tööriistad ja wärwid,
sest ilma nendeta ei ole mul wõimalik tööd teha. Kaupmehe uul. nr. 8, krt. 3. 109
Maamõõtja R. Renfeld.

Tall. Eesti seltsi „Estonia" aasta peakoosolek
on pühapäewal, 17. nowembril 1918. a. kell 10 h. kontserisaalis
Päewakord:
1. Koosolekujuhataja ja protokollikirjutaja walimine.
2. Peakoosoleku protokolli kinnitamise korra äramääramine.
3. 1917./1918. a. aruande ja Muusika osakonna 1918/1919. a eelarwe kinnitamine.
4. Muusika-kooli ja Muusika-osakonna kodukorra küsimus.
5. Walimised.
6. Mitmesugused küsimused ja ettepanekud.
Tähendus: Ei ole koosolek wähese kokkutulnud liikmete arwu pärast otsusewõimuline, siis peetakse järgmine koosolek selsamal päewal kell 1/211 hom., mis osawõtjate arwu peale waatamata seadusliselt loetakse.
I Eestseisus.

Kerenski, tsaari, duuma, Soome
raha
ja wärtpaberid ostab kõrge hinna eest wahetalituse büroo „Wiru", Wiru uul. nr. 6, kella 8—5. 65

Rapla ümbruskonna
waldade lugejaid palume ama lehti
Rapla Kaubatarwitajate Ühisuse
poest järel küsida, seni kui postiolud paranenud on.
„Tallinna Teataja" talitus.

Soome raha
(markisi) ostab **M. Schifferi** trükikoda, Tallinnas, Suure Karja uul. nr. 21.
74

Müüa suurem summa
hobuseraua haakisid nr. 8.
Lähemat Suure Karja uul. nr. 17, k. 2. 80

Nõudke! Nõudke!
Kerweli aiawilja-teed
siis teate sellest lugu pidada. Saada kolonialkauplustest.
Ladu A. Järw,
Tallinnas, S. Karja uul. 15. 84

Agronomidele
Kiemwalitsejatele —
raamatupidajatele
seppadele
ehitajadele
kubjadele
honnedele

tehnikutele
metsaõiemetele —
metsawahtidele
metsküritele
kutsaritele
perremandatele —
toaneitsitele jne.

muretseb ruttu tohtusid
Baltika
kontorite peakontor Tallinnas, Pikk uul. 5.
— Osakonnad ja asemikud kõigis linnades. —
98